Örviken Skellefteå - Förslag på ett samhällsbygge

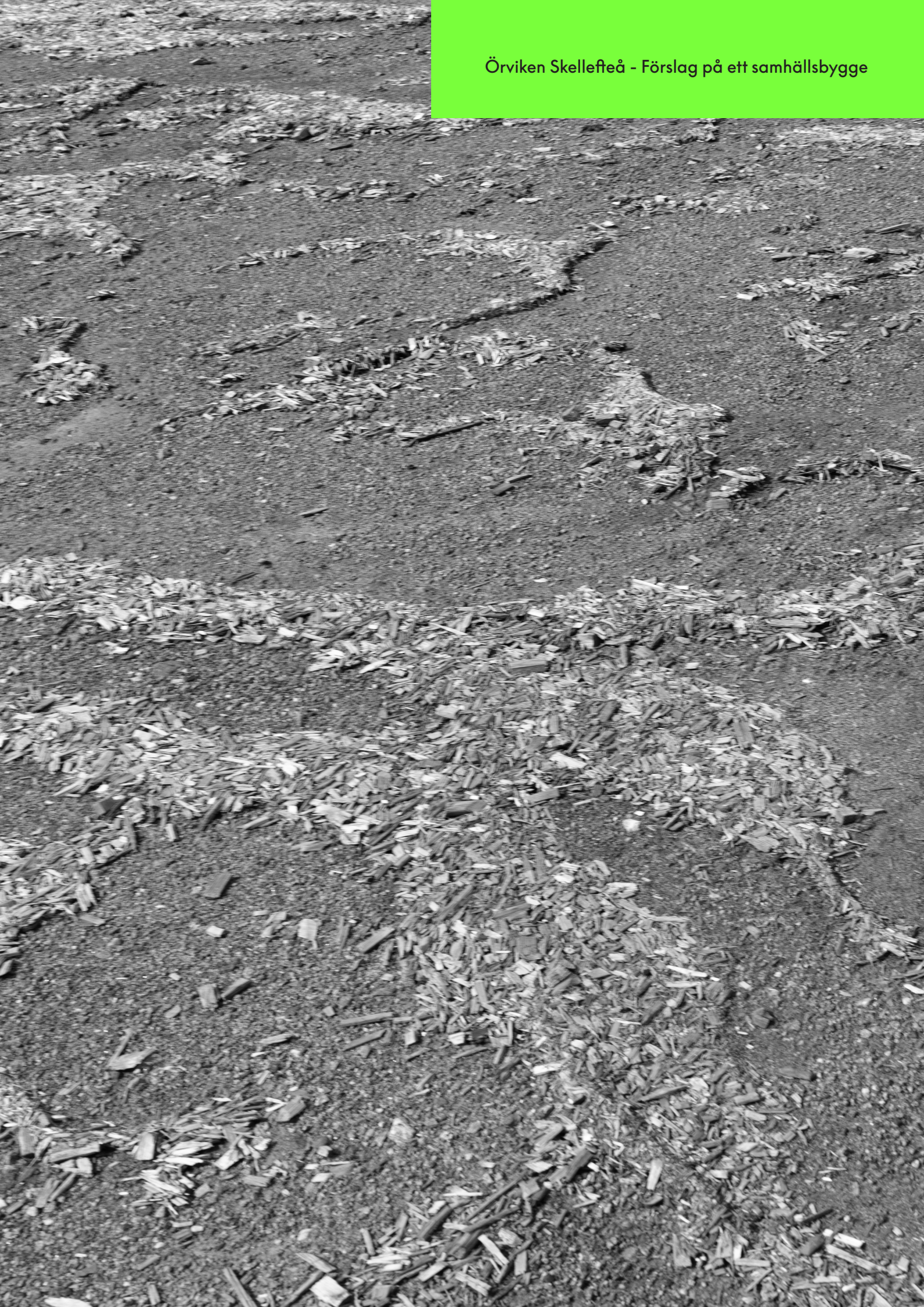

Innehållsförteckning

3 Inledning
5 Örviken analys
Platsen och människorna
7 Föreningslivet och gemensamma resurser
11 Kommunikation och infrastruktur
13 Grönstruktur
15 Helhetsmiljön med industrin – är historisk och unik
16-17 Analyskarta över Örviken
19 Analys industriområdet
22-23 Karta över industriområdet och verksamheter idag
24-25 Karta från 1934-35 och historiska foton
27 Örviken och sanering
29 Den föreslagna saneringens effekter
35 Sammanfattning analys

37 Förslag
40-41 Växtsanering- ett rimligare alternativ
42-43 Växtsanering tillämpning
45 Fytoremediering- en naturlig saneringsmetod
47 Kulturhistorisk vandringsled
50-51 Översikt Kulturhistorisk vandringsled
52-55 Spänger och växtsanering
56-57 Industriparken
59 Kontoret, Barkmaskinhuset, Kismagasinet
60-61 Kontoret- befintligt
62-63 Kontoret- Ragnar Gustaf Insulander
64-65 Barkmaskinhuset- befintligt
66-67 Kismagasinet- möjlig nybyggnation
69 Förslag- bebyggelsestruktur och bostadstyper
71 Bebyggelsestruktur
72-73 Karta, befintlig och ny föreslagen bebyggelse
74-75 Kvartersstruktur
76-77 Genomförande av nyproduktion bostäder
79 Gemensamhetslokaler

82-83 Tidplan
84-85 Steg 1
86-87 Steg 2-3, Steg 4

Örviken Skellefteå - Förslag på ett samhällsbygge
Januari 2025

Visioner i Norr 2
Rådet för hållbara städer, Vinnova, Arkdes, Skellefteå kommun

Vårt arbete kommer utifrån och landar i ett befintligt samhälle. Det är alltid en utmaning. Ambitionen har därför varit att på så många sätt som möjligt förankra allt vi gör och föreslår i såväl kommunen som hos platsens olika aktörer.

Grunden i vårt undersökande arbete har varit att hitta nyckelpersoner i samhället för att på så sätt förstå de drivkrafter och möjligheter som finns i det befintliga. Att förankra arbetet på det sättet gör att idéer fästs i det vardags- och fritidsliv som levs här, det ökar också projektets genomförbarhet.

Utöver det har vi inventerat bebyggelsen, historiskt i arkiv och med egna fotografier, för att skaffa oss en bild av hur Örviken utvecklats över tid. Ägandeförhållandena är centrala för den framtida möjliga användningen av marken, dessa har därför både kartlagts och relationer har skapats med de olika ägarna och mellan ägarna och civilsamhället.

Vi har varit i kontakt och träffat tjänstemän på flera av kommunens olika förvaltningar, som på olika sätt arbetar med Örviken: Stadsbyggande, kultur och fritid, friluftsliv, park och natur, mark- och exploatering, översiktsplanering, hälsa och sanering. I och med den planerade saneringen har en ledande forskare inom fytoremediering i Sverige kopplats in för kunskapshöjande insatser.

Det är vår ambition att vårt förslag ska vara en rimlig väg framåt för utvecklingen av Örviken, samt förankras på ett sätt som gör att de ska kunna genomföras oavsett den globala marknadens rörelser och den nyckfullhet som präglar dem.

Örviksgruppen
Josefina Nordmark, Dan Hallemar, Jenny Nordmark, Dag Avango

Folkets Hus i Örviken, översiktsbilden hänger i entrésalen och är tecknad av Kjell Magnusson.

Platsen och människorna

Örviken är ett samhälle där man gör saker själva. Om något behövs så ser man till att samla intresse, engagemang och arbetskraft för att skapa det. Den kommunala infrastrukturen är svag. Den enda synliga kommunala närvaron är en förskola och den glest trafikerade busslinjen.

Det här skapar en stark gemenskap på platsen som går flera generationer bakåt. Detta har tidigare skapat sådant som syföreningar som samlade in pengar till att bygga Folkets hus och en studiecirkel som tillsammans skrev en bok om Örvikens historia.
Orsaken till den historiska och nutida självorganiseringen kan bland annat förstås av Örvikens isolering och dess relation till stadens andra delar. Samhället var en ö fram till att dragfärjan kom till på 1920-talet och fick inte fast förbindelse förrän 1960. Även idag säger många att utomstående inte vet var Örviken ligger.

Ett annat faktum som har spelat in i samhällets kultur är att det har relativt få utbyggnadsperioder. Först tiden då fabriken växte till med arbetarbostäder, varav de flesta nu är borta, sedan en del egnahem under 1900-talets första decennier och senast villabebyggelsen på 1980-talet. Det här gör att bostadsutbudet är relativt homogen och en social rörlighet inom byn är svår, om ens familjeförhållanden förändras.

Ingen som vi har träffat och samtalat med har varit negativt inställd till en utbyggnad av Örviken, tvärtom verkar det finnas ett önskemål om bättre lokal service och kommunikationer som man ser kan komma med fler invånare. Även fördelar med en mer heterogen befolkning har uttryckts.

En oro som uttrycktes vid en förtätning är vad som händer med det starka lokala engagemanget. En av de boende uttryckte det så här: ”Om Örviken blir större riskerar kanske den här gör-det-själv-andan att försvinna lite grann. Nu är vi så få och alla vet att vi gör det här och att vi gör det för oss. Om det blir en för liten klick som ska göra det för många fler är risken att man tappar orken. Och så försvinner det.” Av det följer att den sociala infrastrukturen behöver stärkas vid en förtätning.

Ovan: Örvikens kvinnogille kring 1930. Foto: Skellefteå museum
Nedan: Östen, dåvarande ordförande i Örvikens Byaförening presenterar bygden på Folkets hus.

Föreningslivet och gemensamma resurser

Föreningslivet är aktivt i Örviken med Byaföreningen, Folkets Husförening och olika bryggföreningar. En socialdemokratisk förening, som ses i Folkets hus varannan vecka, har stark närvaro med aktiva anslagstavlor som alla i byn får använda. I fabriksområdet håller Seriösa MC till i en verkstadsbyggnad.

De befintliga föreningsstrukturerna som finns i samhället är instrumentella för att det man föreslår ska bli långsiktigt. I rapporten Dela Rum, av Dan Hallemar och Veronica Hejdelind, konstaterade de att de gemensamhetslokaler och de gemensamma resurser som får längst livslängd är de som involverar civilsamhället och föreningslivet. Det helt igenom kommunala blir sårbart när ekonomi och politik förändras och det dominerande privata vilar tungt på individer och deras engagemang. Föreningslivet har en förmåga att hela tiden förnyas och hitta nya generationer av aktiva. En annan lärdom är att det är en styrka om de gemensamma resurserna, lokaler eller andra, får en starkare förankring och hållbarhet om de är generationsöverskridande.

Med denna utgångspunkt finns i vårt förslag gemensamma lokaler som är kopplade till de nybyggda och gamla grannskapen i form av verksamhetslokaler, som kan användas av de boende, som robusta lokaler för skiftande verksamheter.

Vi föreslår också att nya lokaler förvaltas av lokala föreningar, gamla eller nybildade. De kan också i de fall intresse finns drivas genom näringslivsinitiativ.

Ett annat sätt att förstärka hållbarheten i föreslagna gemensamma lokaler är att initiera projekt lokalt med ungdomar som arbetskraft på sommaren. Ett sådant försök har redan gjorts med den kiosk som de boende köpte in tillsammans sommaren 2024.

Ovan: Inför sommaren 2024 crowd-fundade samhällets invånare en kioskbyggnad. den placerades i hamnen och en ungdom i byn fick sommarjobb där via kommunen.
Nedan: Socialdemokratiska föreningen i samhället tillhandahåller anslagstavlor.

Hösten 2024 öppnade en kulturvandringsled. Ett projekt som drevs av byaföreningen, med stöd från länsstyrelsen. Skyltarna tillverkades lokalt av så kallad spinkved från sågverkstiden.

Ovan: Örviken var fram till 1960-talet en ö utan fast landförbindelse, här färjelägret.
Foto: Skellefteå mueum
Nedan: En ny busshållplats vid industrin, bakom växtligheten ligger fabriksbyggnaderna, dolda.

Kommunikation och infrastruktur

Örviken fick landförbindelse 1923. För passage över Ytterviksfjärden inrättades en linfärja, en större färja med motordrift 1934 och den första bilfärjan till Sävenäs 1958. 1973 invigdes Sundgrundsbron och färjetrafiken lades ner. Bron över mot Skelleftehamn på Sandgrundsleden – väg 827 – är idag för smal för cykeltrafik, med tunga fordon och busstrafik. Det här är ett problem då många barn och unga har behov av att cykla över bron till skola, föreningseller sociala aktiviteter. Det finns också prognoser om att den tunga trafiken på bron kommer att öka de kommande åren. Trafikverket och Skellefteå kommun är medveten om bristen och gjort en övergripande utredning av vägsystemet i Skelleftedalen och en del tekniska utredningar. Väg 827 är en regional väg och åtgärder på det regionala vägnätet finansieras av Länstransportplanen i Västerbottens län. Idag finns det inte några åtgärder i planen på väg 827, Sundgrundsbron.

Även Farleden som går igenom byn upplevs som en barriär, något som bilar kör rakt igenom i hög hastighet. Sidorna är till stora delar igenväxta samtidigt som det är vägen som barn cyklar på och bybor tar sin promenad längs med. En olycka där ett barn förolyckades skedde för något år sedan. Vid en förtätning bör man beakta mer ytor för gående och cyklister och sänkta hastighetsgränser.

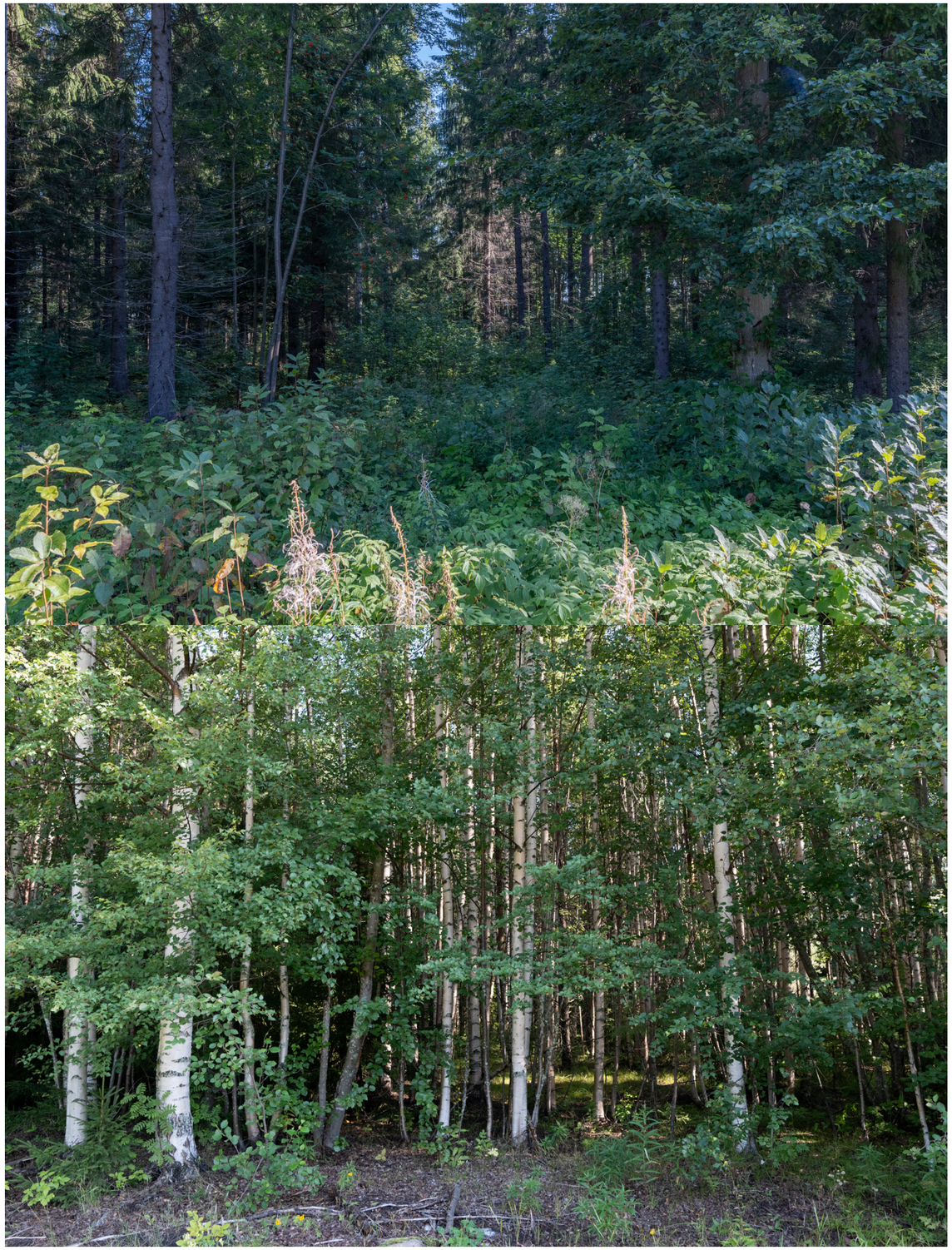

Under de senaste fyrtio åren har skog och sly vuxit upp och skymmer nu till stora delar både industri och utblickar mot vattnet.

Grönstruktur

Grönstrukturen i Örviken är mångfacetterad med lövskog, granskog, tallskog, blandskog, ungskog och kalhygge och kan kopplas ihop med industritiden, skogspolitik och rekreation. Sedan Sulfitfabriken lades ner 1947 har timmerupplaget till stora delar växt igen. Ägaren till Träprofilen AB har för något år sedan röjt upp delar kring magasinet. Även runt om, längs farleden och där det tidigare stod bolagsbostäder och egnahem har tät skog med sly växt upp. Den enda egentliga visuella kontakten med industriområdet är syratornet som sticker upp ovanför trädkronorna. Den täta skogen som omger fabriksbyggnaderna bildar en barriär både fysiskt och visuellt och förstärker avståndet mellan den kulturhistoriska bebyggelsen och resten av Örviken.

Fabriksområdets kontakt med vattnet, mot tidigare kolkajen och fliskajen är bruten med tät skog. Längs farleden, från Folkets Hus till fabriksområdet är det likaså igenväxt och kontakten med vattnet saknas. Busshållplatserna vid Timmerviksvägen är svåra att upptäcka.

Samtidigt finns stora naturvärden och stora delar av Örvikens grönområden nyttjas till rekreation. Skogsspåret bakom Folkets Hus, Vithatta med pulkbacke, vindskydd och grill. Degeröberget har potential att bli Skellefteåbornas komplement till Vitberget.

Den nuvarande grönstrukturen kan användas för att binda samman och visuellt öppna upp Örviken. I vårt förslag sker det genom att man tar ner skog och sly och öppnar upp gångvägar in mot industriområdet och siktlinjer mot vattnet.

Örviken präglades under 1900-talets första sextio år av arbetarbostäder. De flesta av dem är idag borta, men de kan med fördel användas för att förstå skala och placering av nya hus.
Foto: Skellefteå museum

Helhetsmiljön med industrin – är historisk och unik

Örviken har en bebyggelsestruktur som präglas av ett antal tydliga delar som alla sammanlänkas av Farleden:
– Ett äldre fritidshusområdet längst i norr
– Den gamla fabriken med närliggande kulturhistorisk arbetarbostadsbebyggelse och tjänstemannahus på Mittiörudden
– Det nybyggda fritidshusområdet på Sönnerstörudden
– Ett större sammanhängande område med bostäder i sydväst från blandade tidsåldrar.

I mitten, längst in i Skolviken, ligger mötesplatserna Folkets Hus och den kommunala förskolan som i dagsläget är fullbelagd. De olika delarna av bebyggelsen hänger inte ihop och till fots upplevs avståndet som relativt stort. Den bebyggelse som ligger längs Farleden är inbäddad i tät grönska och byggnaderna relaterar inte till vägen vilket visuellt förstärker avståndet.

När Sulfitfabriken gick för fullt arbetade ca 300 personer och ungefär en tredjedel av de anställda på 1920-talet bodde på bolagets mark i anslutning till industrin, med tydlig uppdelning mellan samhällsklasserna. Man bodde i bolagets hus, i förmansbostäder, disponentbostad och arbetarkaserner eller privathus och senare även i egnahem längs Degerövägen. Öhrvikens Aktiebolag lät uppföra bostäder åt sina anställda. Det var fyra till åtta flerfamiljshus. Det fanns även bostäder för "löskarlar", ungkarlar som bodde i Örviken under veckan, i ungkarlsbaracker eller ungkarlsrum insprängda i familjebostäderna som i efterhand införlivades med familjelägenheterna. På Mittiörudden finns ett flertal trähus kvar från Sulfitfabrikens tid, men många äldre bostadshus i området är rivna och platser där de tidigare husen stod är igenväxta.

Villabebyggelsen är främst från 1970- och 1980-talet och få tillägg har gjorts tills för några år sedan, när ett nytt fritidshusområde på Sönnerstörudden. I både nya och äldre fritidshusområden har omvandling till permanentboende gjorts.

Örviken har idag ca 160 hushåll och 480 boende. De flesta bor i villor, det saknas en bredd av upplåtelseformer och typer av bostäder som till exempel boende för äldre och ungdomar.

I vårt förslag utgår vi från den historiska bebyggelsestrukturen, den befintliga infrastrukturen och naturvärdena, för att koppla samman samhällets olika delar.

Analyskarta över Örviken

- Befintliga entréer
- Barriär
- Småbåtshamn/privat/bryggföreningar
- Kommunen
- Byaförening
- Annan förening
- Privat

Analys industriområdet

Ovan: Entrén till industriområdet som i samråd med fastighetsägaren kan öppnas upp.
Nedan: Skylt för kulturvandringen. Industrin dold bakom växtlighet.

Industriområdet präglas idag av slutenhet och övervakning. I dialog med fastighetsägaren kan steg tas för att öppna upp området.

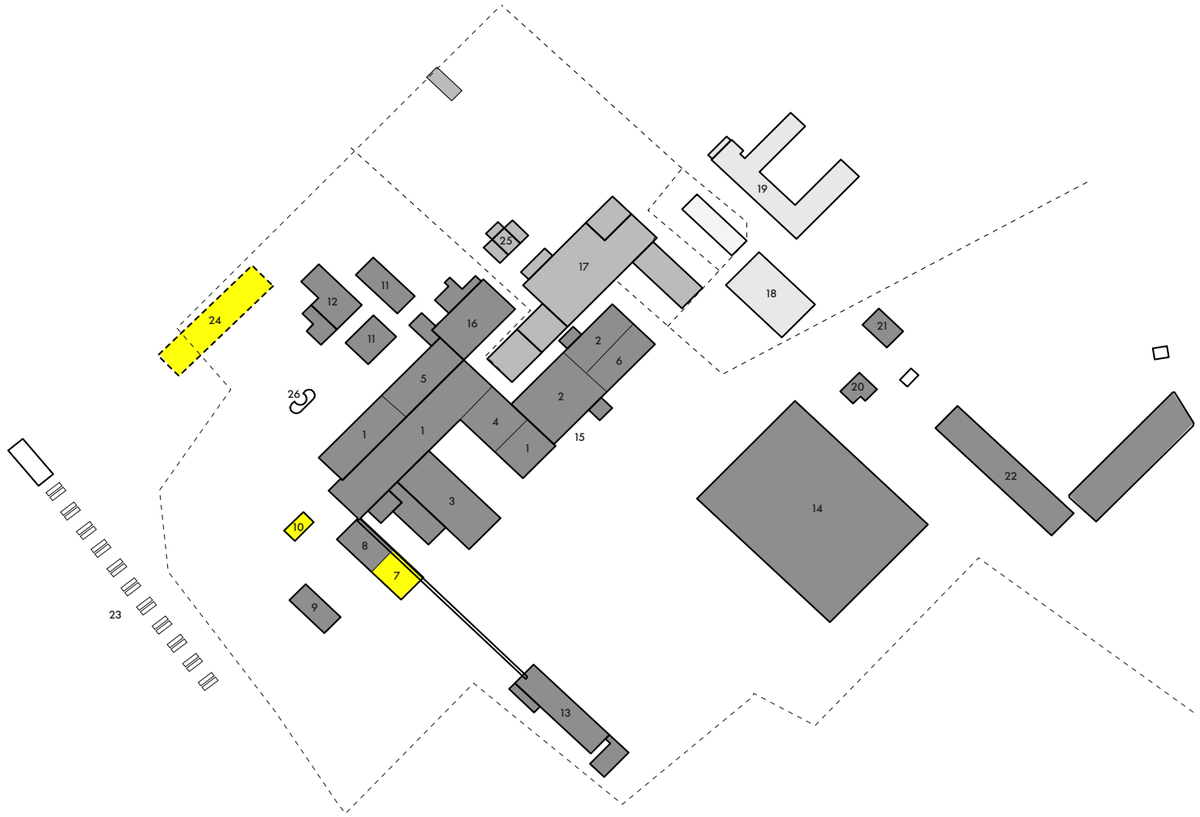

Karta över industriområdet och verksamheter idag

1 Verkstad, Träprofil
2 Verkstad, ”hobby”
3 Bandklyv, Träprofil
4 Personalrum
5 Flis
6 Maskin, spika medar Träprofil
7 Kontoret
8 Truckverkstad
9 Vakant
10 Barkmaskinhuset
11 Garage
12 Fasad rasat
13 Pannrum/torkar, Träprofil
14 Magasinet, Träprofil
15 ”Gräddhyllan”, Träprofil AB
16 Fd pannrum
17 Fd Kättingfabrik
18 Seriösa MC, verkstad och gemensamhetsytor
19 Förråd, bergvärme
20 Replokal
21 Skotrar/fordon, kopplad till Seriösa MC
22 Vägmagasinet, kallförråd
23 Högbanefundament
24. Kismagasinet
(föreslagen nybyggnad på magasinets historiska plats)
25. Transformatorhus
26. Syratorn

Gulmarkerade byggnader är de som är möjliga att först aktivera.
Streckad linje är fastighetsgräns.

H t v. byggnad 7, 25, 20, 18, 1, 15, 10, 10

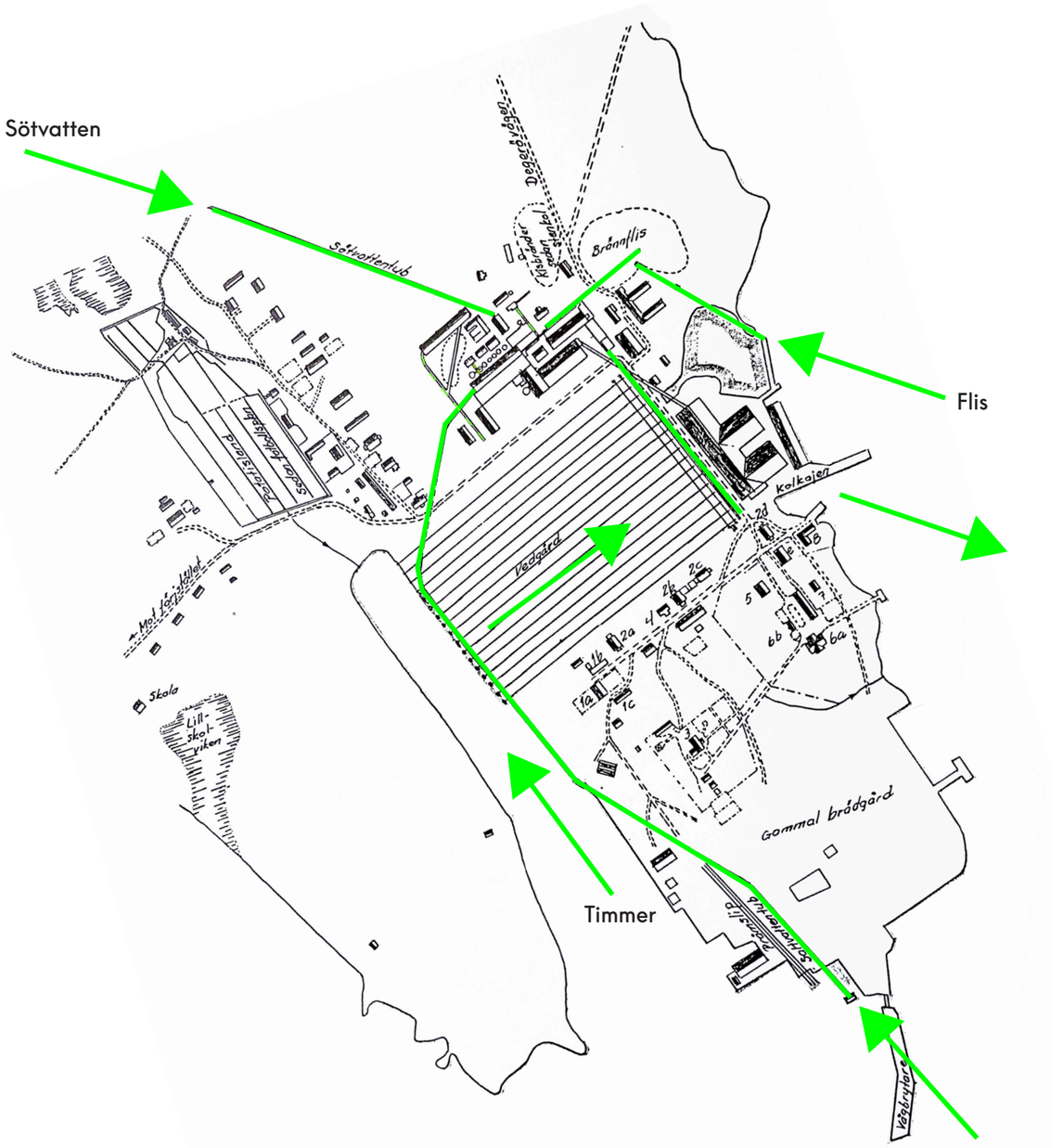

Karta från 1934-35
Industrin skapade ett antal olika riktningar på platsen, formade av nödvändiga funktioner och produktion. Trots att majoriteten av bostäderna väster om industriområdet är rivna är riktningarna fortfarande synliga, i såväl industriella lämningar, men också i form av etablerade rörelser i relation till rekreation och rörelser i samhället – och kring industrin.

Foto: Skellefteå museum

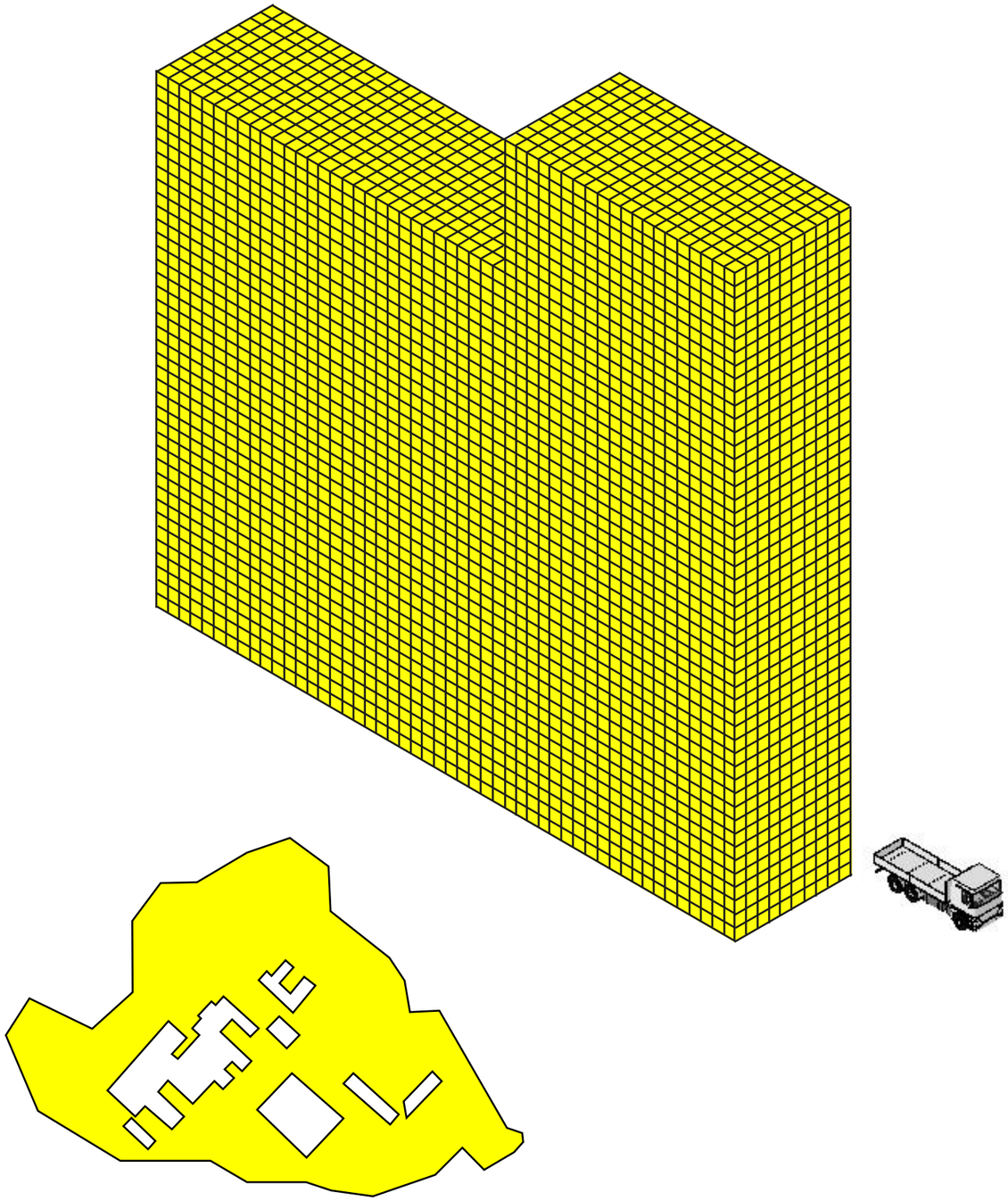

Saneringsområde enligt Huvudstudie Örviken f.d. sulfitmassafabrik och Mittiörudden, slutrapport, 2023-12-21 (ej skalenlig).
Ovan: Mängden förorenad jord som behöver transporteras bort från industriområdet, totalt 22 000 kubikmeter.

Den föreslagna marksaneringens effekter

Örviken och hela Skellefteå är mer eller mindre påverkade av luftnedfall från Rönnskär med halter och av flera olika metaller, främst arsenik, bly, kadmium, koppar och zink. Saneringen är normalt baserad på att jorden schaktas, upp till 20 cm ner och transporteras till Umeå för deponi, 135 km bort. Kostnaden för att sanera en vanlig villatomt är 400 000 kr, vilket är mer än vad tomten kan säljas för, det finns sålunda ingen ekonomi för att sanera. Det är orsaken till det påbörjade men avstannade arbetet med nya villor i Örviken. Med en annan typ av sanering finns både ekonomisk och klimatmässig vinning att göra.

Industriområdet och tillhörande arbetarbostäder på Mittiörudden är av riksintresse för kulturmiljövården (AC 19). Inför sanering av industriområdet i Örviken har kommunen därför beställt en kulturhistorisk utredning av Skellefteå museum (Rapport, Kulturhistorisk utredning om Örvikens industriområde inför sanering 2020-10-05). De sammanfattar att miljön i området speglar skogsindustrins tekniska, ekonomiska och sociala utveckling från 1890-talet och under 1900-talets första hälft. De beskrivs som ”välbevarade industribyggnader med bibehållen ursprunglig karaktär varav några fortfarande är i bruk. Arbetar- och tjänstemannabostäder med tillhörande uthus och förråd, trädgårdar och björkalléer vid bostadsområdena. Gamla kajer och brädgårdsområde.”

Även gamla Sulfitmassafabriken har markföroreningar kopplat till verksamheten. I Huvudstudie Örviken f.d. sulfitmassafabrik och Mittiörudden (2023-12-21) förespråkar Thyréns en utgrävning 1 meter ner i marken och är också den åtgärd som kommunen nu baserar sitt beslut att sanera.

Målet är att det efter saneringen ska kunna bedriva ett livslångt arbetsliv under 40 år på industriområdet. Små barn ska också kunna besöka och vistas tillfälligt inom industrimark utan hälsorisker och Riksintresset för kulturmiljövård ska inte påverkas negativt.

Åtgärden innebär att en urgrävning ska ske ner till 1,0 meters djup inom industriområde och all känd kisaskeföroreningar utanför industriområdet ska avlägsnas. 22 000 m3 förorenad jord tas bort (66 %). Projektering beräknas vara klar våren 2026 och åtgärdas 2027 för en kostnad på 33 miljoner kronor. Även här finns en ekonomisk och miljömässig vinning att göra med andra metoder.

De här föreslagna investeringarna är ett tecken på att man inom kommun och region menar att industriområdet är värt stora insatser för att i framtiden kunna användas på flera olika sätt. För att verksamheter ska kunna bedrivas och utvecklas kommer byggnaderna att behöva ses över och rustas upp. Idag är alla byggnaderna privatägda, och ägarna har relativt lite eget kapital för att genomföra nödvändiga restaureringar. Fabriksområdet är idag inte en säker plats för privatpersoner och barn att vistas i.

22 000 m3 , 362 lastbilar med släp, förorenad jord

22 000 m3 , 362 lastbilar med släp, ren jord

Föroreningar en utmaning

Den förorenade marken är idag en begränsning för Örvikens utveckling, det gäller både industriområdet och övrig mark förorenad av nedfall från Rönnskärsverken. Att sanera mark på traditionellt sätt är resurskrävande både ur ett miljömässigt och ekonomiskt perspektiv. Att arbeta med en hållbar process och metod för sanering är en nyckelfråga för Örvikens framtida utveckling.

Ett unikt kulturarv

Det kulturhistoriskt värdefulla industriområdet med sin unika arkitektur är ett kulturarv med stor betydelse för Örvikens identitet. Att öppna upp industriområdet och integrera det som en tillgång för de boende i Örviken kan stärka den gemenskap som finns där samt skapa mervärden för de boende. Fastighetsägare och verksamheter på plats är positiva till en utveckling och det finns idag utrymmen och byggnader som kan tillgängliggöras för allmänheten redan idag. Genom att öppna upp och aktivera industriområdet kan det bli en tillgång för hela Skellefteå. Det sätter Örviken på kartan och sätter grunden för Örvikens framtida utveckling. Det bygger en tydlig identitet och gemensam stolthet för platsen.

Höga naturvärden och tät grönska

Örviken har stora naturvärden och en varsamhet mot det befintliga är viktigt vid en utveckling och förtätning av platsen. Närheten till naturen, både hav och skog, är en stor kvalitet för de boende och ofta en anledning att man valt att bosätta sig i Örviken.
Den nuvarande grönstrukturen är en tillgång men det finns flera igenvuxna och ej omhändertagna platser, framförallt runt industriområdet. Med ett medvetet förhållningssätt till grönskan kan den användas för att förstärka naturvärdena, tex genom öppna upp för visuella samband och riktningar.

En stark gör-det-själv anda

I en förändringsprocess är det viktigt att involvera människorna på platsen och skapa mervärden för de som redan bor där. Styrkan i Örvikens lokala kultur med en stark gör-det-själv anda och människornas engagemang för platsen är viktig att ta tillvara i det fortsatta arbetet. Det finns idag flera lokala initiativ, av byaföreningen och privatpersoner som kan utgöra möjliga utgångspunkter för utveckling. En fysisk struktur som uppmuntrar till samverkan är viktigt för att den lokala kulturen ska kunna leva vidare och utvecklas över tid.

Potential till förtätning

Örvikens bebyggelse består av några olika delar som saknar tydliga samband med varandra. Till fots känns avstånden långa och vägen är osäker ur trafiksynpunkt. Det finns goda möjligheter att vid en förtätning fysiskt länka samman Örvikens olika delar till en helhet, befintlig vägstruktur kan användas för en resurssnål exploatering. Ett historiskt lager av rivna byggnader kan utgöra stommen i en ny plan och utgå från byggnadstraditionen på platsen. Det finns en positiv inställning till att Örviken ska växa hos de som bor i samhället, de ser behov av större mångfald, andra typer av boendeformer och möjlighet till mer service på orten.

Förslag

Med etableringen av Northvolt hamnade Skellefteås bostads- och samhällsbyggande under ett stort tryck. Det leder av nödvändighet till hastiga beslut, som riskerar att leda till problem längre fram. Vårt förslag för Örvikens framtida bostads- och samhällsutveckling kan ses som ett försök att motverka detta, att grunda samhällsbyggandet på en gedigen förankring i lokalsamhället, historien och i samarbete med kommunens olika förvaltningar.

En förutsättning för att Örviken ska kunna växa är att låta platsens befintliga kvaliteter bli ledande. Det ger en boendemiljö med unika värden som fler kommer vilja vara en del av. Det skapar också ett typ av samhällsbygge som kan förändras om tiderna kräver det. Precis som Örviken har gjort hittills genom historien.

Mitt i Örviken står en mer än hundra år gammal gammal industri. Byggnaderna är magnifika tegelbyggnader från industribyggandets guldålder, när industrier skulle manifestera storslagenhet och gedigen trovärdighet. Idag är såväl massaindustrin som sågverksepoken över. Industriområdet används till flera olika verksamheter, från småskalig tillverkning till samlingsplats för motorcyklister. Men byggnaderna är de samma, om än i olika skick och behov av restaurering.

Tillsammans med de kvarvarande arbetarbostäderna från 1900-talets början är industrimiljön i Örviken helt unik i Skellefteå, men också relativt okänd utanför samhället.
Vårt förslag innehåller därför ett flertal sätt att öppna upp industriområdet både för de som bor i Örviken, och alla Skellefteåbor. Eftersom området, liksom många delar av Skellefteå, är förorenat behöver det saneras. I vårt förslag sker saneringen med hjälp av växtlighet, så kallad fytoremediering. Det här innebär att växter planteras på den förorenade marken, som renar. Det här är en metod med betydligt mindre miljöpåverkan än den metod som idag förespråkas, där stora massor fraktas bort från området.

I förslaget låter vi den här växtplanteringen samtidigt bli en väg in i området för alla, med gångar, spänger och promenader i olika träkonstruktioner, alla formade efter gamla strukturer som en gång funnits på industriområdet. Det blir till en industripark, som blir en del av den befintliga kulturhistoriska vandring som Örvikens byaförening redan har skapat.

Det gamla sågverkskontoret föreslås öppnas upp med en utställning med fotografier av amatörfotografen och sågverksinspektorn Ragnar Insulanders bilder. I förslaget finns en nybyggd variant av det gamla Kismagasinet som en enkel väderskyddad multifunktionshall, en mötesplats för olika åldrar men med fokus på barn och ungdomar, som idag saknas i Örviken.

Skellefteå kommun har fortsatt ett stort behov av nya bostäder. I den nya Fördjupade Översiktsplanen som ska presenteras våren 2025 vill kommunen peka ut platser för bostadsbyggande för att nå målet om 100 000 invånare. Örviken är en av dessa platser. I vårt förslag finns möjligheter till mellan 300 och 550 bostäder, i en småskalig struktur inspirerad av de historiska arbetarbostäderna, som tar sin utgångspunkt i platsens kultur och natur. Målet är att skapa grund för ett samhällsbygge som står stabilt och klarar sig igenom globala rörelser som kommunen har mycket lite makt över.

Örviken ska sättas på den regionala kartan i Skellefteå. Det kommer bland annat ske genom en fördjupning av den befintliga kulturhistoriska vandringen. Örviken kan också bli ett exempel på hur ett samhälle kan byggas utifrån sina lokala förutsättningar, snarare än efter globala rörelser. Tillsammans med den föreslagna växtsaneringen kan Örviken vara ett pilotprojekt kring samhällsbyggande i tider av grön tillväxt och miljömässiga utmaningar, som kan presenteras på Society Expo 2026 och på den Landsbygdsriksdag som hålls i Skellefteå 2026.

Växtsanering - ett rimligare alternativ

Kulturhistorisk vandringsled (spänger, stigar, bryggor)

Motionsspår, stigar

Bostäder

Publika byggnader och platser (historisk placering)

Växtsanering, park

Flygbild: Lantmäteriet

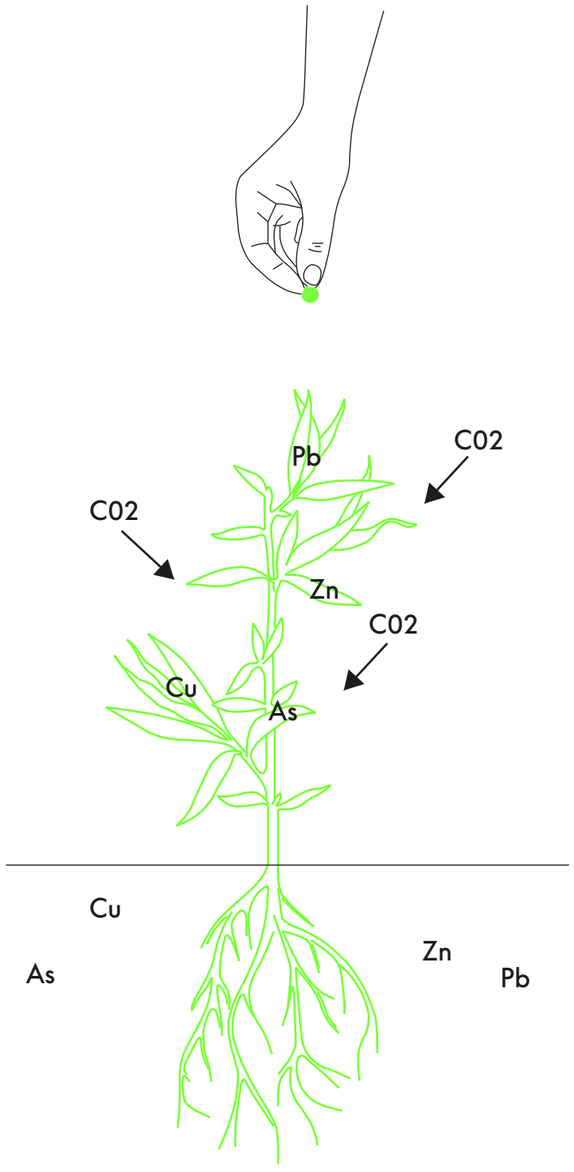

Växtsanering tillämpning

Det finns i Örviken en unik möjlighet att prova ut en prototyp för hur framtidens sanering av förorenad mark kan genomföras i samband med fortsatt användning av platsen, för rekreation, verksamheter och bostadsbebyggelse.

Sanering av industritomten är en nyckel för att öppna upp området för allmänheten och kunna bedriva andra typer av verksamheter. Vi ser fytoremediering, att sanera förorenad jord med hjälp av växter, som en metod att testa inom ramen för pilotprojektet och som en del av vår gestaltning. Även inom de bostadstomter som exploateras kan växtsanering lösa den kalkyl som idag inte går ihop, med det normala att schakta och transportera bort jordmassor. Vi ser också att fytoremediering skapar ett värde under tiden marken saneras genom tilltänkt gestaltning, där den nya växtligheten kan användas för att skapa ett utflyktsmål, en park, en rekreationsyta kopplat till rörelse.

Naturvårdsverket ser gärna att man använder alternativa åtgärdsmetoder inom statligt finansierade projekt där det är möjligt. I verkets skrift ”Kvalitetsmanualen”, står att alternativa åtgärdstekniker ska finnas med när man planerar för sanering. Fytoremediering är en sådan alternativ teknik.

Sveriges främsta forskare inom området har sedan i början på 1990-talet utvecklat metoder för olika upptag av föroreningar hos växter och utvecklat en rad fytoremedieringsmetoder. För att kunna använda metoderna har forskarna startat ett företag, och genom det har man samarbetet med andra företag, länsstyrelser och kommuner. Vi har förankrat metoden i ett kunskapshöjande möte med Skellefteå kommuns miljöavdelning och projektledningen för saneringen på samhällsbyggnadsavdelningen tillsammans med en av forskarna. Kommunen visade intresse för metoden.

De beslut som nu är tagna kring sanering baseras på en rapport där fytoremediering inte var en av de utvärderade metoderna.

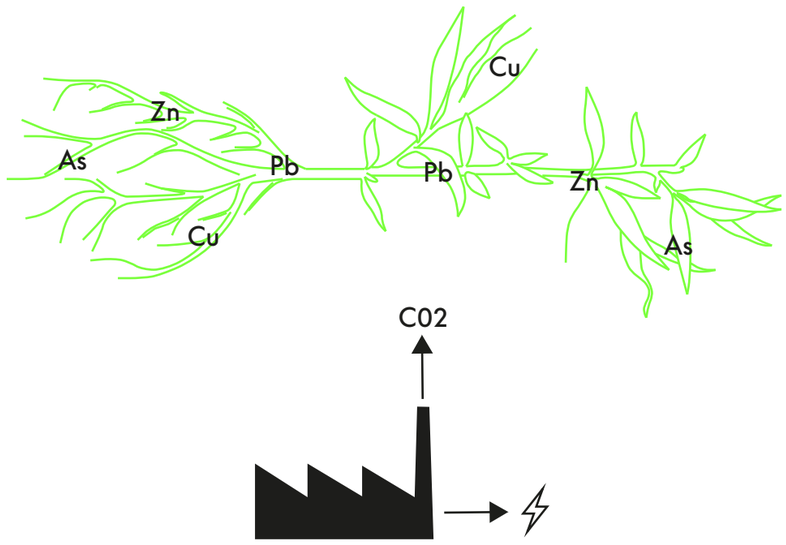

Fytoremediering – en naturlig saneringsmetod

1 ha salixodlingar binder 60 ton CO2 per år. Det aktuella saneringsområdet är 90 ha. Därtill 9000 ton CO2 som binds upp i marken. På 10 år binds ca 70 000 ton CO2 totalt på den aktuella ytan. Beredning och slutskörd av Salix inklusive transporter genererar 100 ton CO2.

Det ska jämföras med om man schaktar. Vid en schaktning av industriytan på 90 ha, där ca 22 000 m3 schaktas bort och ny jord återförs genereras cirka 560 ton CO2. Jord är dessutom en ändlig resurs som tar hundratals år att återbildas.

Kostnaden per yta för fytoremediering blir lägre ju större ytan är. Industriområdets planerade schaktningsområde på 90 ha kostar en femtedel så mycket som kostnaden för schaktning.

Växtsanering kan ses som en osäker metod i jämförelse med schaktning då det inte går att säga exakt hur många år det tar att rena jorden. Det beror på hur förorenad jorden är från början och vilka värden som vill uppnås. Att sanera en industritomt kan ta mellan ca 7-10 år. Den långa tiden i jämförelse med schaktning kan ses som en negativ parameter då exploatören vill ha så snabbt tillträde som möjligt. Även det nordliga klimatet antas vara ett problem. I vårt förslag blir emellertid den tiden det tar för växterna att sanera jorden en del av gestaltningen. De delar av industriområdet som behöver direkt åtkomst för att bedriva sin verksamhet kan schaktas genast, dessa massor kan sedan placeras på de ytor som inte används och blir en del av växtsaneringen.

Örviken lämpar sig dessutom bra för en längre saneringstid då det för tillfället inte finns ett direkt exploateringstryck på området. Saneringsmetoden och tillhörande aktivering blir snarare ett sätt att etablera platsen i Skellefteå och under tiden ge den ett värde för de boende. På bostadstomterna flyttas den översta decimetern av den förorenade jorden på den ytan av tomten som inte ska bebyggas så att byggnationen kan komma igång och planteringen av växter för saneringen kan ske parallellt. Transporterna blir då minimala och den befintliga jorden får vara kvar. Det finns också växter och kloner som är anpassade till det nordliga klimatet med långa mörka vintrar.

Kulturhistorisk vandringsled

Ovan: Dolda i skogen vid industriområdet finns högbanefundament, som kan friläggas och bli en del av en vandring. Nedan: Det finns spännande industrilämningar som är otillgängliga idag, men som med ganska enkel röjning av växtlighet kan upptäckas igen. Här gammal spinkvedskaj och rester av en saltvattenpump.

I vårt förslag är Örvikens kulturhistoriska vandringsled som initierades av Örvikens byaförening med medel från Länsstyrelsen en gul tråd som löper genom och runt området. Vi kopplar till de noder som vandringsleden har idag och lägger till fler. Där vandringsleden idag rör sig runt industriområdet rör den sig i vårt förslag också igenom, med noder som Kontoret och det nyupptäckta högbanefundamenten som nu döljs i sly. Den tar besökaren till vattnet, till de kopplingar som sulfitmassafabriken en gång hade. Kolkajen blir en viktig koppling över till Kurjoviken, Spånkajen och löper längs vattnet runt Mittiörudden och tar besökaren ut till spinkvedkajerna, saltvattenpumpen och till nya fiskenoder. Den kulturhistoriska vandringsleden består av spångar genom skog och växtsanering, stigar och noder som förstärks genom t ex verksamhet, ny brygga, möjlighet till nybyggnation där det tidigare stod ett, en bänk vid en kulturhistorisk informationsskylt. Vandringsleden sätter både de historiska platserna kopplat till sågverks och sulfitfabrikstiden men även kopplat till möjliga publika verksamheter i industriområdet och rekreation på kartan, för Örviksborna och besökare.

Översikt Kulturhistorisk vandringsled
(befintliga platser och föreslagna)

Folketshus, konsum, skolan (bef) 1.
Kråkslottet, löskarlarbaracker (bef)2.
Översiktskarta 3.
Högbanefundament 4.
Sulfitmassefabriken, Kontoret-utställning 5.
Barkmaskinshuset- ateljé 6.
Kismagasinet (föreslagen nybyggnad) 7.
Övre platsen, sötvattentub (bef) 8.
Timmerviken (flyttad bef) 9.
Nedre platsen, sågverksperioden (bef) 10.
Disponentbostaden (bef) 11.
Handelsbod (bef) 12.
Saltvattentub 13.
Spinkvedkajerna 14.
Kolkajen 15.
Spånkajen 16.
Färjan (bef) 17.
Laxboden, depån (bef) 18.

Flygbild: Lantmäteriet

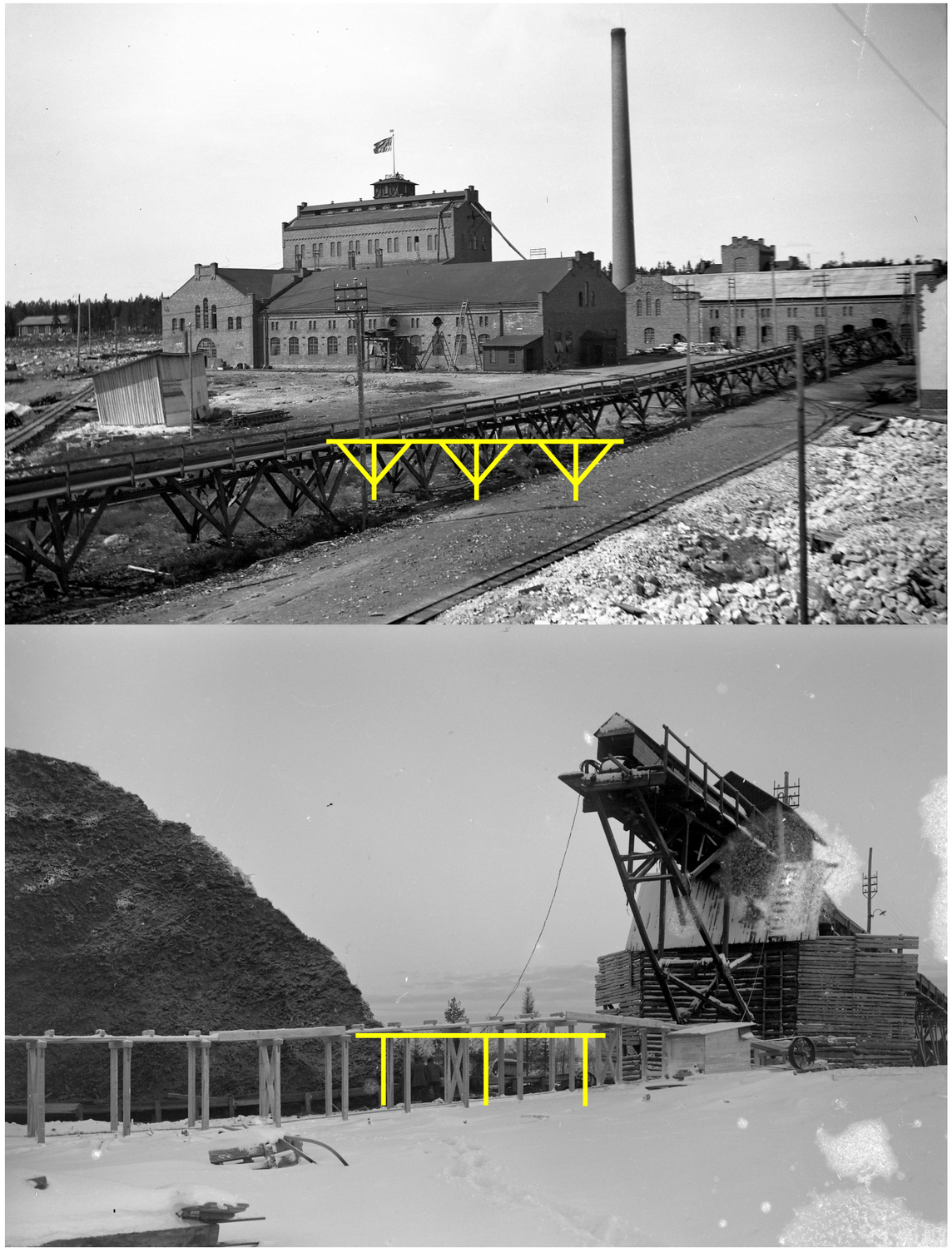

De föreslagna nya strukturerna för rörelse inom industriområdet under växtsaneringsperioden hämtar sina former från sågverkets transport. och förvaringsinfrastruktur.

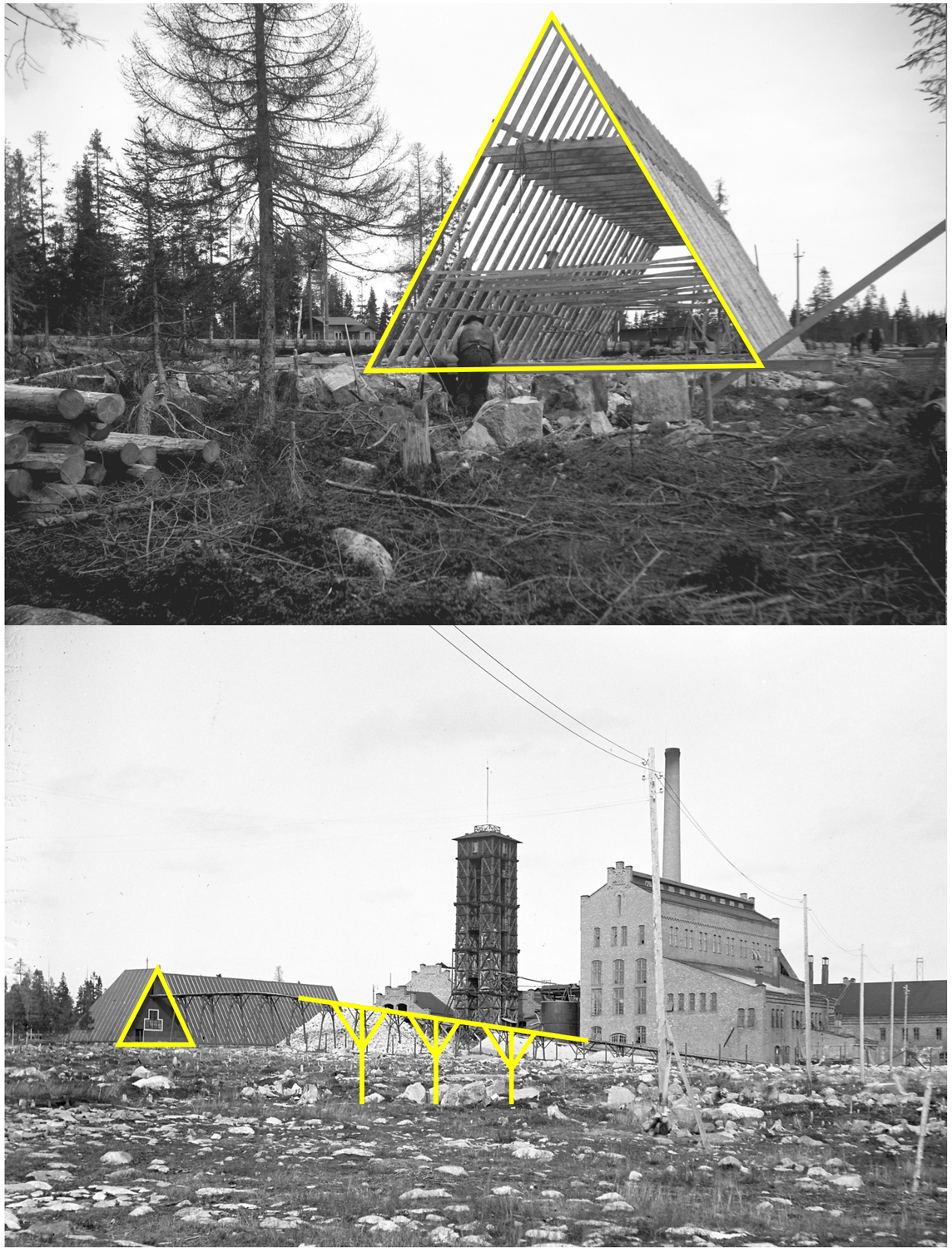

Foto: Skellefteå museum

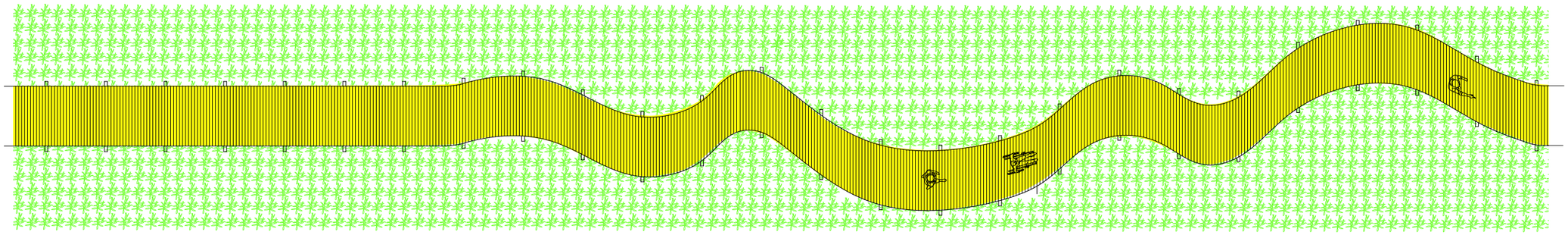

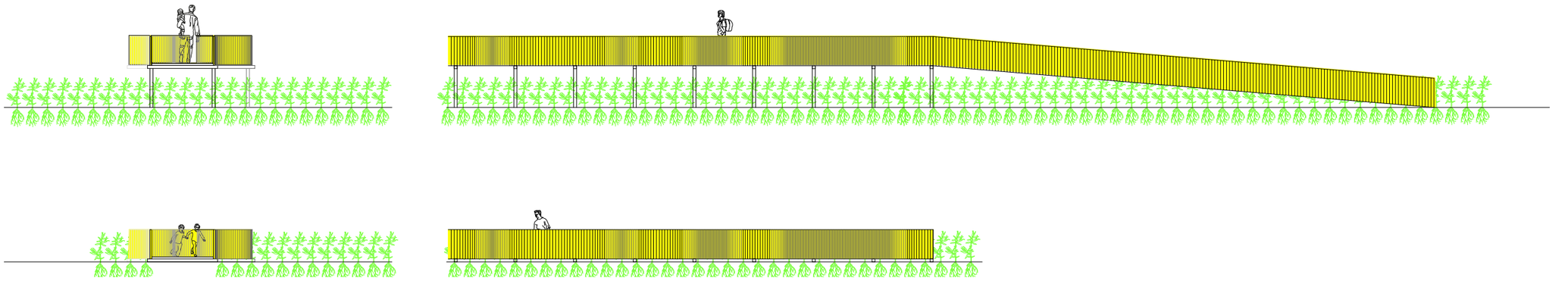

Spänger blir en del av kulturhistoriska vandringsleden, för att tillgängliggöra industriområdet under tiden marken saneras. Deras gestalt kopplas både till de banor som ledde in till industriområdet under sulfitfabrikens tid men också till rekreation och rörelse. De fyller funktionen att leda besökaren, utan att störa eller utstättas för fara under pågående växtsanering och verksamhet, med tunga fordon.

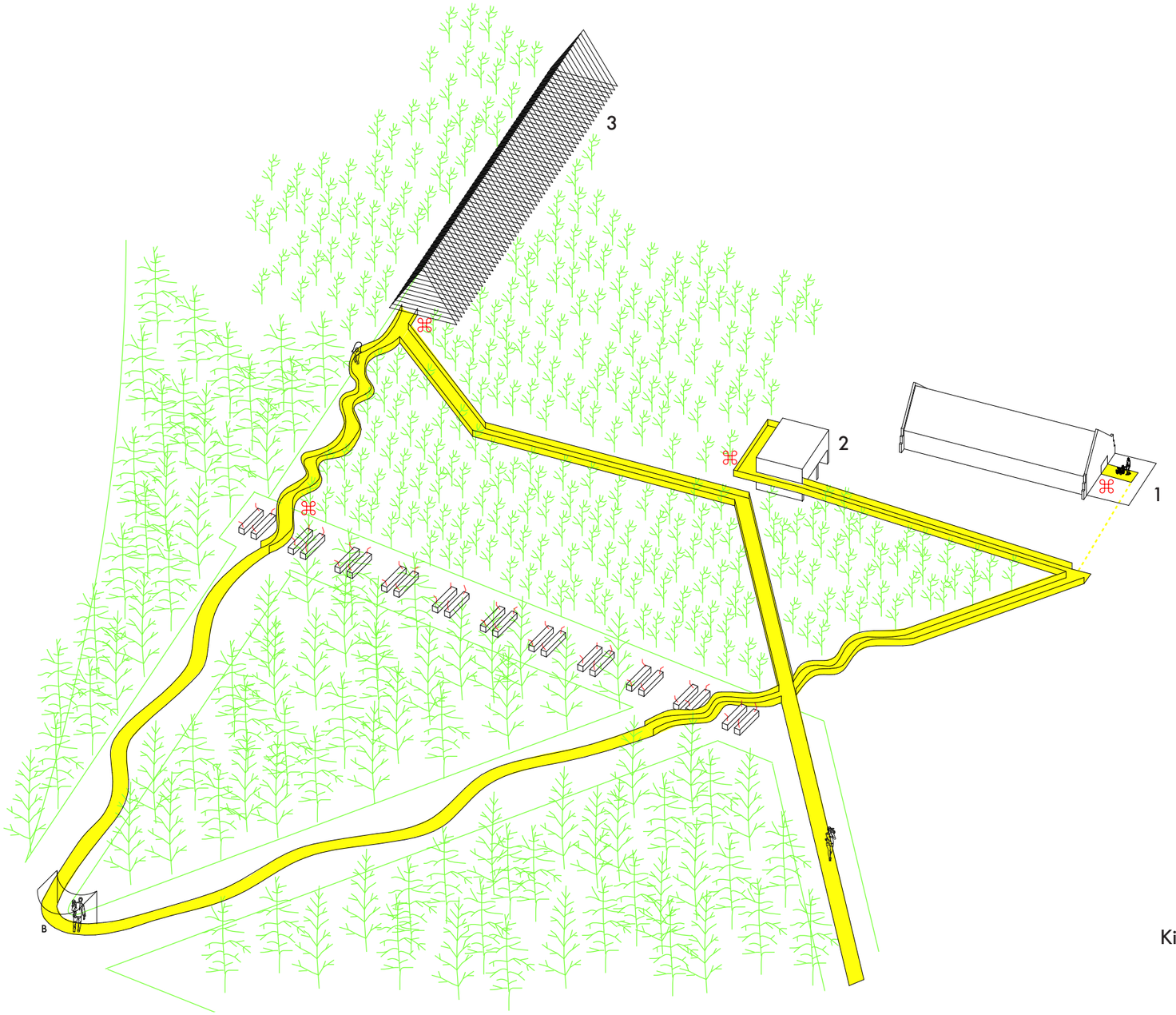

Kontoret 1.
Barkmaskinhuset 2.
Kismagasinet- föreslagen byggnad 3.

Industriparken, som vi kallar den, är ett första steg att öppna upp industriområdet mot Örviken. Gathörnet Farleden-Timmerviksvägen, där den nya busshållplatsen finns, öppnas i första hand mot Kontoret genom att ta bort växtlighet för att visuellt öppna upp och tillgängliggöra. Med hjälp av träspång leds besökaren genom skogspartiet, förbi betongfundamentfrån en högbana, mot industriområdet. Betongfundamenten blir synligare genom att växtlighet tas bort. En annan nod och visuell koppling är till Kismagasinet, en föreslagen byggnad för aktiviteter, vare sig den byggs upp eller inte skapar en rörelse runt, till Barkmaskinhuset och Kontoret utan att störa pågående verksamhet på industriområdet. Busshållplatsen kan göras väderskyddad i samband med att en översiktskarta över området sätts upp.

Kontoret, Barkmaskinhuset, Kismagasinet

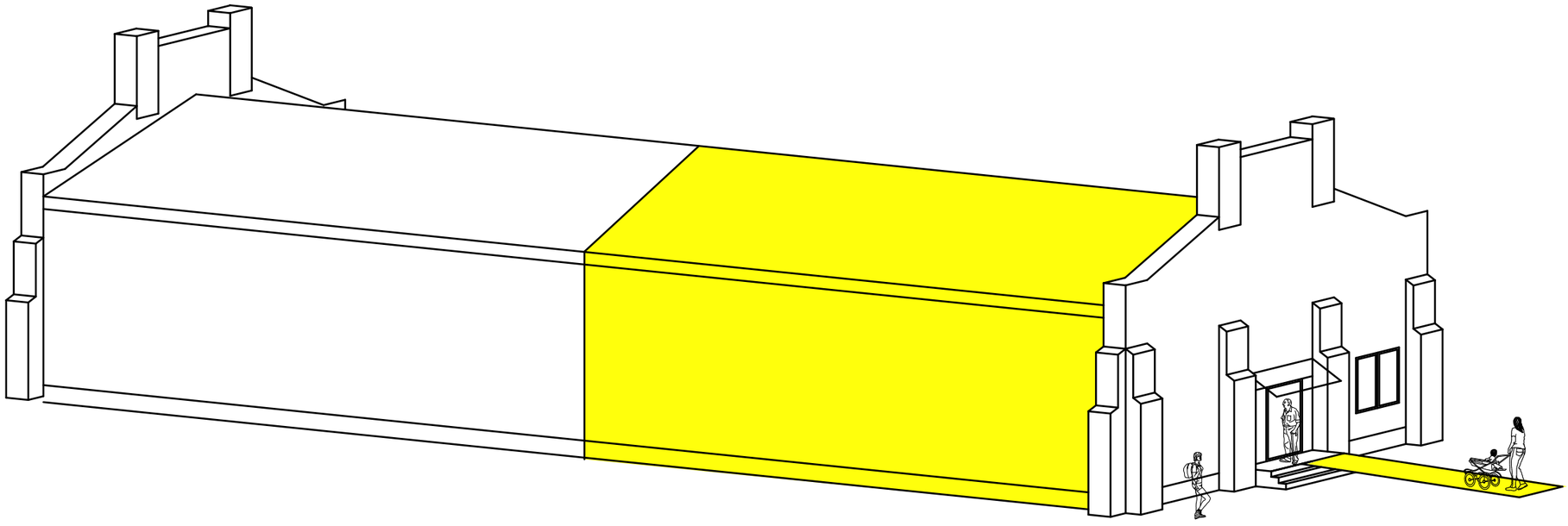

Kontoret är den första byggnad och utrymme som med relativt små ingrepp kan öppnas upp för allmänheten. Kontorsverksamheten flyttas till samma byggnad och som verksamheten. Kontorets ytskikt ses över och ramp till entrén byggs för tillgänglighet. Tillsammans med Örvikens byaförening, andra engagerade och Skellefteå museum byggs den första utställningen i Kontoret med ingenjören Ragnar Gustav Insulanders foton. Insulander arbetade på Öhrviken AB Sulfitmassafabriken och dokumenterade fabriksmiljön, arbetare och örviksbor.

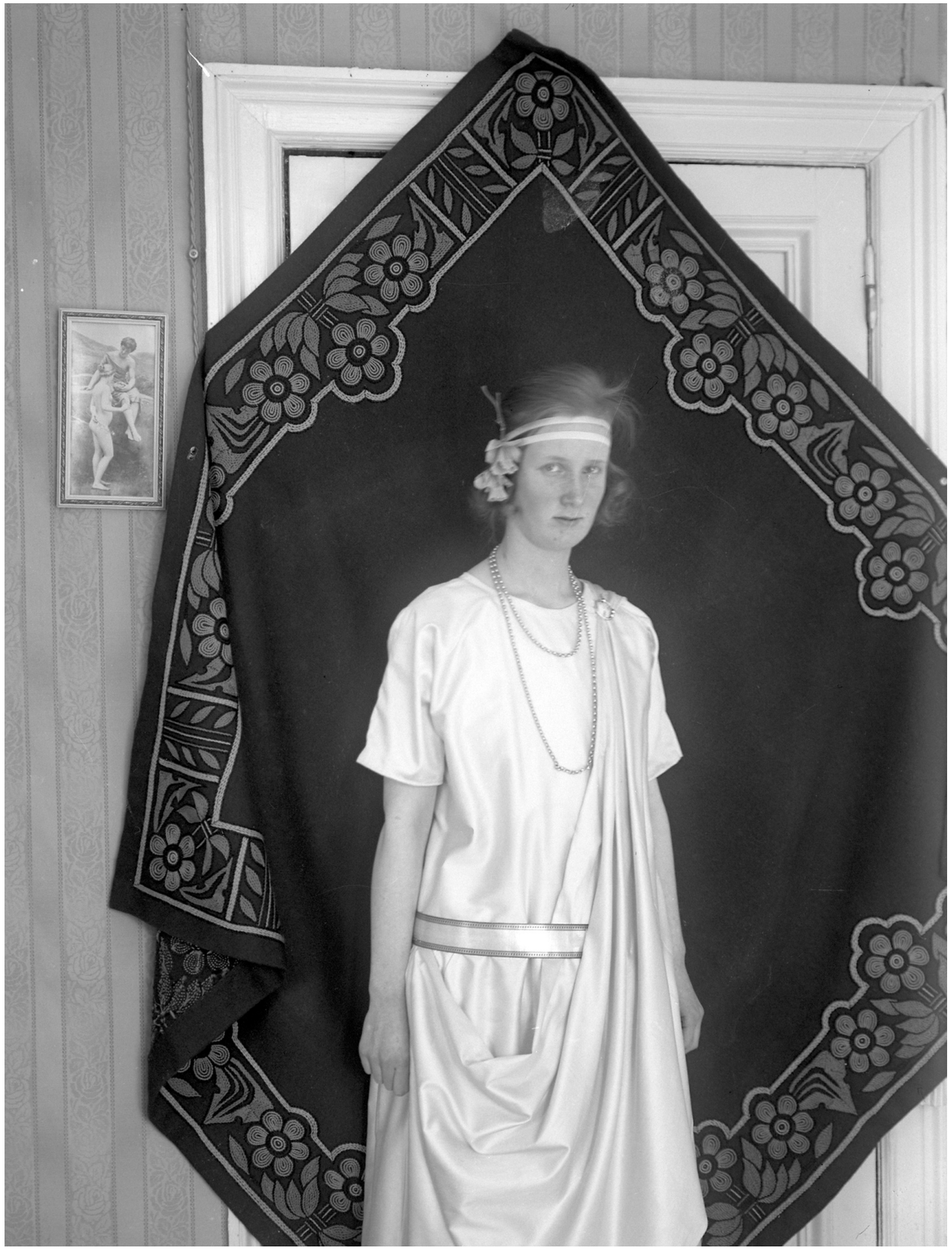

Bilder från Örviken av Ragnar Insulander, Skellefteå museum.
Sökresultat för Ragnar Gustav Insulander i Skellefteå museums digitala fotoarkiv: 4 395 träffar

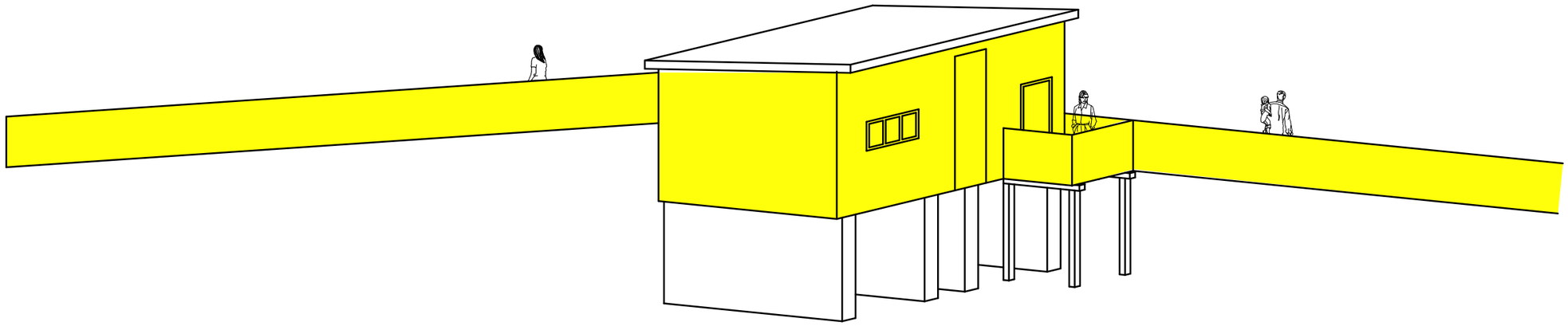

Barkmaskinshuset, en träbyggnad på betongpelare, står idag tomt och är i ganska dåligt skick med trasiga glasfönster. Samtidigt är det en liten byggnad och med sitt koj-liknande utseende som med några väl valda tillägg kan fungera som sommarateljé eller annan mindre verksamhet och förening. Den blir tillsammans med Kontoret de första genemsamma lokalerna för samhället inne på Industriområdet.

Foto: Skellefteå museum

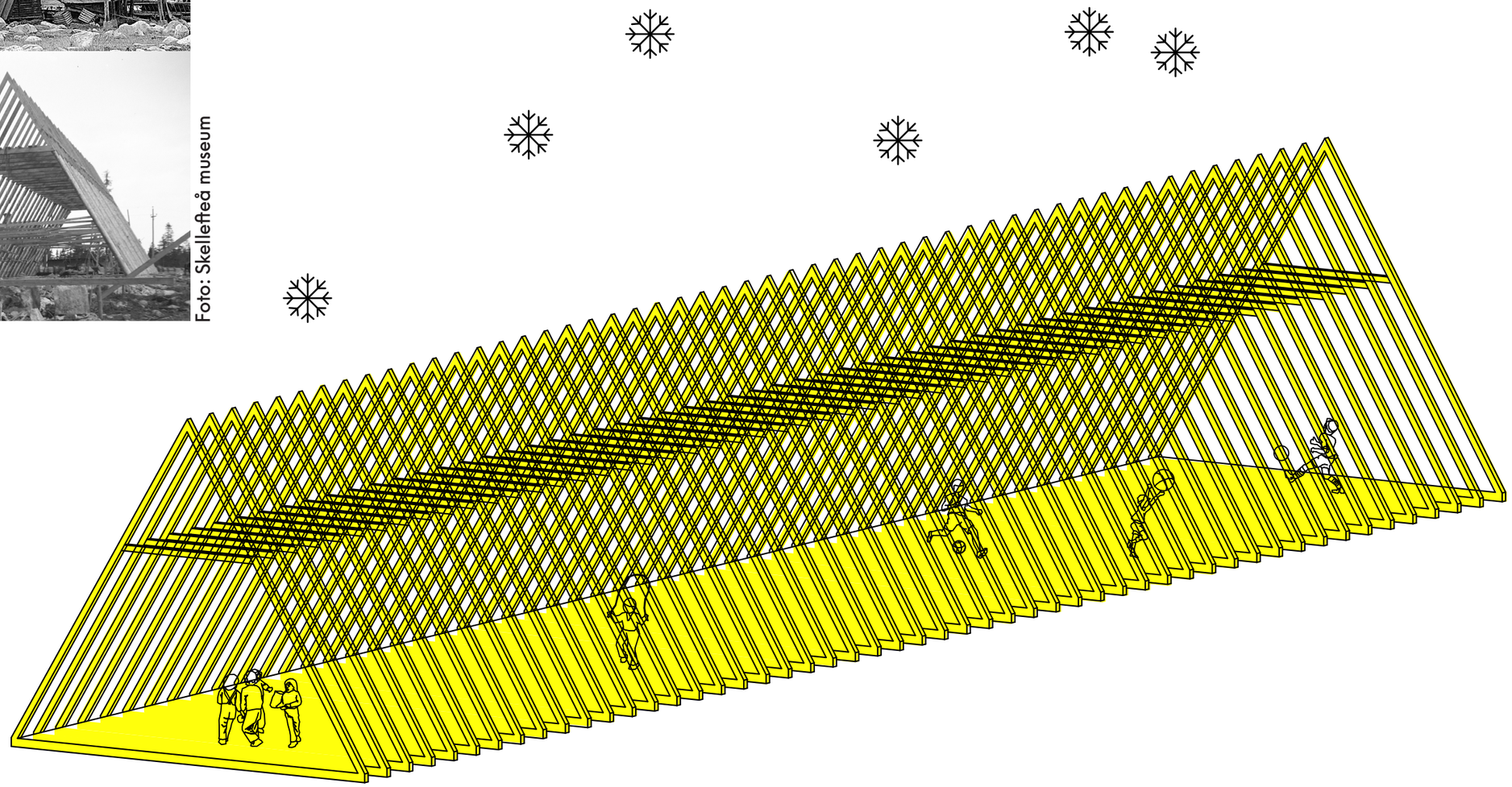

Kismagasinet, en träbyggnad som revs efter sulfitmassafabrikens verksamhet lades ner. Den var placerad på "övre platsen" av fabriksområdet där det idag är en stor tom öppen yta. Platsen, nära Farleden och Kismagasinets storlek skulle ge möjlighet för en enkel vädeskyddad multifunktionshall, en mötesplats för olika åldrar med fokus på barn och ungdomar, som idag saknas i Örviken.

Förslag- bebyggelsestruktur och bostadstyper

Foto: Skellefteå museum

Bebyggelsestruktur

Just nu arbetar Skellefteå kommun med etapp 2 av den fördjupade översiktsplanen för Skellefteådalen. I planen förlängs tidshorisonten från 2030 till 2040 för att samspela med Skellefteås långsiktiga mål om 100.000 invånare år 2040. Örviken är utpekat som ett område där förtätning ska utredas och kommunens önskemål är att projektet Visioner i norr ska bli ett stöd i deras fortsatta planeringsprocess.

Vårt förslag har utgångspunkt i genomförd analys av platsen, både fysiska förutsättningar och platsens kultur, natur och människor. Målet med föreslagen disposition och genomförandeprocess är att skapa en stabil grund för en långsiktigt hållbar utveckling.

Befintliga stråk förstärks. Gatorna kompletteras med gång- och cykelbana för trafiksäkerhet och en mer informell rörelse mellan kvarteren uppmuntras med gångstråk som länkar samman de små enheterna. Tillkommande bebyggelse anpassar sig till platsens topografi och placeras längs befintliga vägar för att minimera ingrepp på naturen och hushålla med resurser vid anläggning.

En förutsättning för att Örviken ska kunna växa är just att låta platsens befintliga kvaliteter bli ledande. Det ger en boendemiljö med unika värden som fler kommer vilja vara en del av.

Örviken har höga naturvärden och rekreationsområdet Vithatta är en stor kvalitet för platsen, den är lättillgängligt och låter naturen komma nära inpå bebyggelsen. Det är en viktig kvalitet att ta tillvara och tillkommande bebyggelse placeras med utgångspunkt i detta.

Ett sammanhängande naturområde från Degeröberget i norr till Timmerviken i söder tillgängliggör och kopplar samman bostäderna med Degeröberget. Det låglänta området tar hand om vatten och låter djur röra sig fritt.

Förslag- bebyggelsestruktur och bostadstyper

Ny föreslagen bebyggelse

Befintlig bebyggelse

Folketshus 1.

Trygghetsboende med förskola och möjlig butik 2.

Förskola 3.

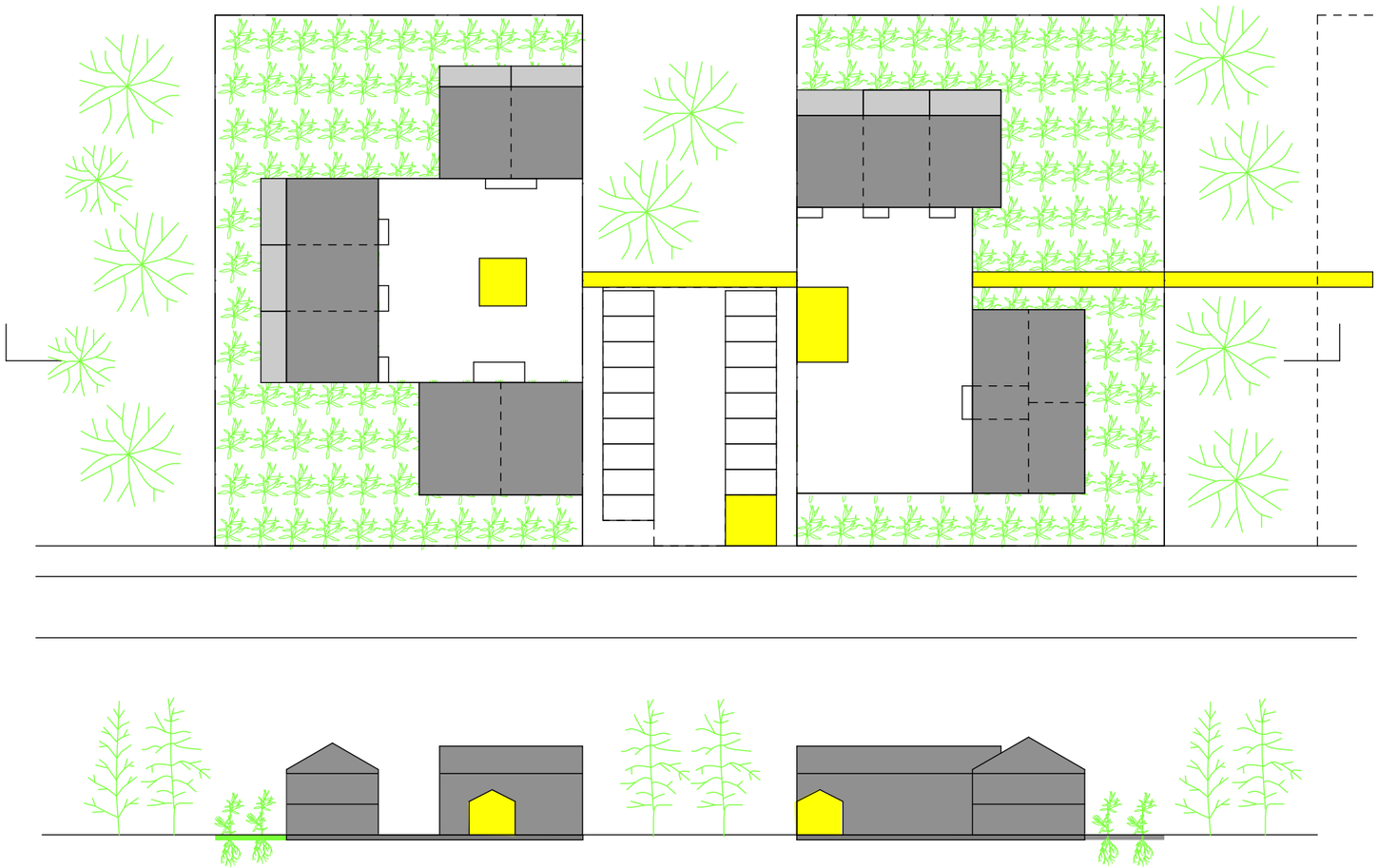

Kvartersstruktur

Bebyggelsens skala hämtas från de gamla arbetarbostäderna som finns och har funnits på platsen. Grupper av låg bebyggelse i trä med samlande gemensamma gårdsrum längs gatorna skapar en levande boendemiljö.
De gemensamma gårdsrummen är en social struktur som uppmuntrar till delade funktioner och parkeringen genomförs som gemensamhetsanläggning för att uppmuntra till gemensamma mobilitetslösningar.

För att stärka det sociala utbytet länkas gårdarna samman med ett nät av informella gångstråk, ett alternativ till att röra sig längs gatan. Mötet mellan gård, hus och området för växtsanering gestaltas som en tydlig gräns och sammanlänkande gångstråk mellan kvarteren utförs som spångar i trä.

Princip

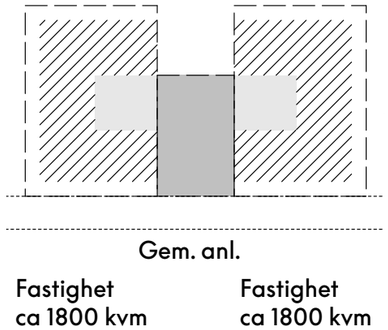

Bostadshus i två våningar. Max BYA per byggnad 240 kvm, max total BYA inom respektive fastighet 480 kvm.

Endast mindre gårdshus, max BYA 50 kvm.

Parkering och gårdshus, max BYA per enhet 50 kvm.

Exempel flerbostadshus

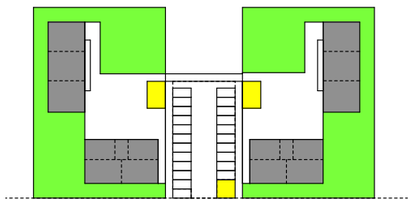

Flerbostadshus i två våningar, en kombination av loftgångslösning och invändigt trapphus. En blandning av lägenhetsstorlekar, ca 28 bostäder.
Total BTA 1920 kvm

Exempel radhus

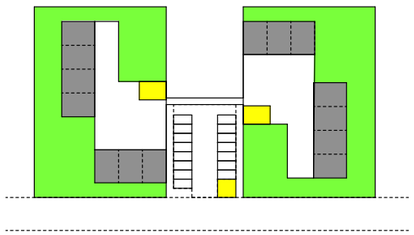

Radhus i två våningar, 14 st enheter.
Total BTA 1660 kvm.

Exempel radhus/parhus

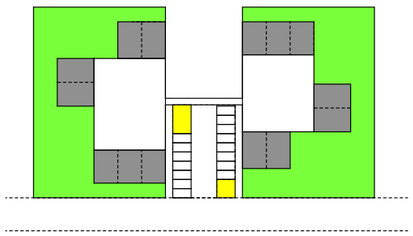

Radhus och parhus i två våningar,
14 st enheter.
Total BTA 1760 kvm.

Gårdshus/komplementbyggnader

Växtsanering

Genomförande av nyproduktion bostäder

Med bostadshus i två våningar finns potential till ett ekonomiskt genomförande även i byggskedet. Små fastigheter och små byggnadsenheter öppnar upp för en bredd av aktörer och tvåvåningshus är kostnadseffektiva ur ett produktionsperspektiv. Volymerna ger en flexibilitet och möjliggör olika typer av boendeformer- flerbostadshus, radhus och parhus i olika typer av upplåtelseformer.

Föreslagen struktur lämpar sig bra för mindre aktörer. Att starta upp förtätningen av Örviken skulle med fördel göras med byggemenskaper. Genom att uppmuntra och prioritera markanvisning till byggemenskaper ges förutsättningar för människor att skapa sitt egna boende utifrån sina ekonomiska förutsättningar. Byggemenskaper kräver ett stort engagemang hos berörda och bygger vidare på den kultur och det engagemang för platsen som finns hos de som bor i Örviken idag. Över tid är det viktigt med en bredd av aktörer och kommunala bostadsbolaget Skebo har en betydande roll för att skapa en mångfald av boendeformer. För större aktörer är förvaltningsperspektivet viktigt och det möjligt att ta sig an fler än en fastighet. Vid markanvisning bör en mix av olika aktörer och upplåtelseformer eftersträvas för ökad mångfald av människor i Örviken.

I ett detaljplaneskede säkerställs önskade kvaliteter med bestämmelser om max byggnadsarea per enhet, max total byggnadsarea per fastighet och max antal våningar. Byggnadernas placering behöver styras så det inte är möjligt att placera ett bostadshus mitt på fastigheten. I övrigt är en stor flexibilitet kring placering av bostadshus och gårdshus att föredra. Ett tydligt gestaltningsprogram bör tas fram för att uppnå önskad karaktär och principer för växtsanering bör vara en del av detta.

En successiv utveckling sker med fördel sker i etapper, hur snabbt Örviken kan växa och ändå behålla sin identitet och sociala styrka är svårt att bedöma.

Föreslagen struktur kan ger ett tillskott på ca 300-550 st bostäder beroende på storlek och typ, totalt ca 36 000 kvm BTA – redan planlagd mark för villor ej medräknat. Det är en stor ökning av antalet hushåll och ger ett bra underlag för ökad service, vilket ställer krav på utrymmen för detta. I anslutning till Folkets hus föreslår vi placering av ett trygghetsboende, vilket skulle möjliggöra för fler att bo kvar i Örviken när de blir äldre. Denna del av Örviken blir en central servicepunkt, i trygghetsboendet kan till exempel en butik placeras och förskolan kan få utökade lokaler.

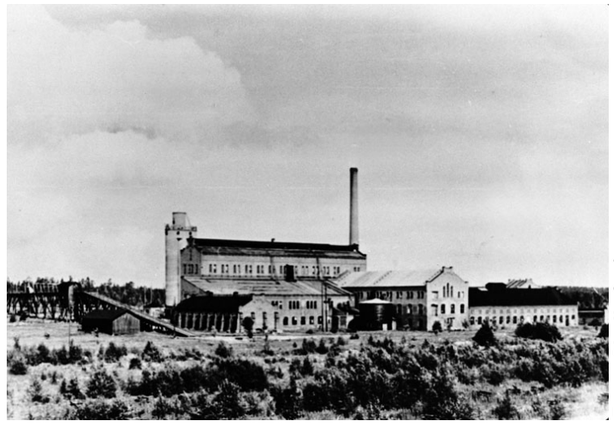

Foto: Skellefteå museum

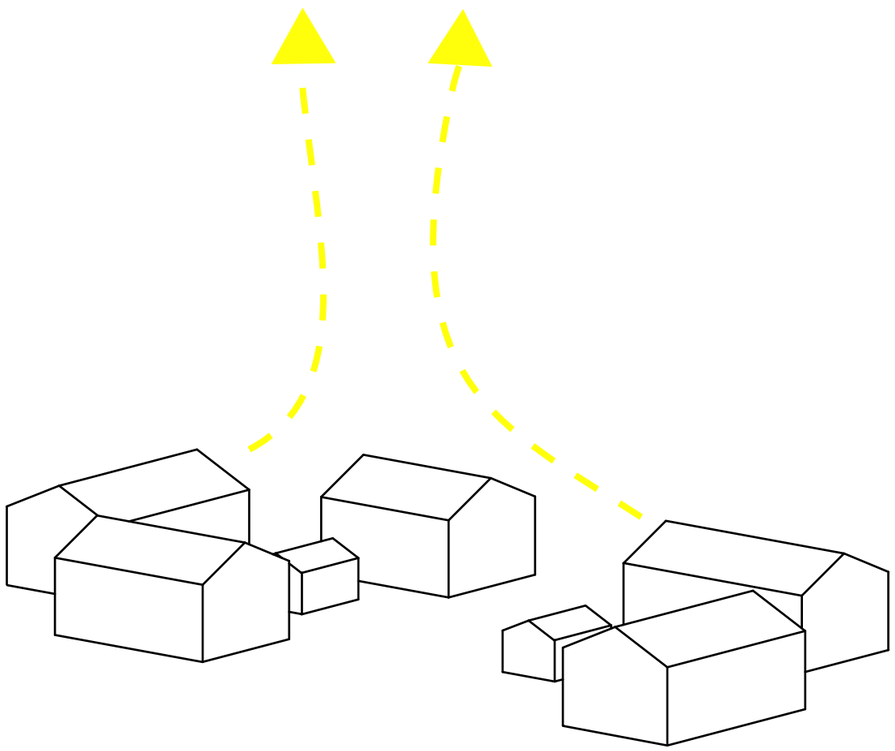

När Örviken växer behöver också de gemensamma resurserna och möjligheterna att fortsatt odla den kultur av egenorganisation och verksamheter som finns idag. Därför bör man i samband med etablering av nya bostäder också tillskapa lokaler för de boende. Men nya lokaler kan också utgöra ett intressant tillskott för hela Skellefteå, enligt den metod som nu tillämpas med byggandet av sjönära hantverkslokaler i Kurjoviken.

Lokalerna kommer också kopplas till de bostäder som riktar sig särskilt mot de äldre som lämnar villan, tomten och garaget, för att ge dem tillgång till en plats att fortsatt verka på.

Det här kan handla om nya byggnader på eller i närheten av industriområdet eller om att hyra in sig i befintliga delar av industriområdet. I det senare fallet blir det avgörande hur man ska närma sig kulturmiljön och restaureringen av den. Det kan också handla om att etablera nya lokaler inuti de befintliga byggnaderna i väntan på att dessa åtgärdas. Lockelsen med och attraktiviteten hos industriområdet finns till stora delar i de befintliga byggnaderna, och att på olika sätt göra dessa tillgängliga för fler blir en viktig del i nästa fas av arbetet. Inte minst i relationen med nuvarande fastighetsägare.

Den gruppbebyggelse som innehåller en ny förskola får ett generationsöverskridande innehåll, där de äldre ges möjlighet till att till exempel driva en lokal butik och dessutom delar livsmiljö med förskolan på en av samhällets bästa tomter vid vattnet.

I de aktiva föreningarna är männen dominerande. Det är de som bygger bryggor, startar insamling till byakiosk och bastu. Även industriområdet är mansdominerat. Byggnaderna ägs av män eller av en förening som idag bara har manliga medlemmar. Det är också tydligt att det också åldersmässigt är verksamheter och initiativ riktade mot de äldre delarna av befolkningen.

Historiskt sett har även kvinnorna varit föreningsaktiva. Under 1920-talet, då Sulfitfabriken var igång för fullt, fanns Syföreningen som samlade in pengar till byggandet av Folkets hus liksom kooperativa kvinnogillet med ett fyrtiotal medlemmar som ville föra ut de kooperativa idéerna. Även idag finns ett kvinnligt engagemang, då man anordnar tabata och yoga i Folkets hus.

Det är centralt för utbyggnaden av de nya bostäderna och den nya infrastrukturen att snedfördelningen mellan kön och generationer förändras. De nya verksamhetslokaler som planeras bör planeras i samverkan med de intressen som finns i samhället, för sådant som rör fysisk aktivitet och gemenskap.

Den nyligen inköpta kiosken är ett bra exempel på hur det här kan göras, genom en crowdfunding-kampanj köptes en kiosk där en av byns ungdomar kunde sommarjobba efter en utbildning i kommunens regi.

En institution som använder de gemensamma ytorna mycket är förskolan. Man rör sig i skogen kring Vithatta, på berghällarna där, vid lekparken och hockeyplanen. Vid en utbyggnad av samhället bör dessa resurser förstärkas, med stigar, grillplatser och annat upp mot Degeröberget.

Holmen
Arvid
Degeröberget
Sandgrundsbron
Hockeyplanen
Pulkabacken
Vithatt
Örvikens byaförening
Glasskiosken
Folketshus
Gymmet
Cykel
Jonas
Elin
Tabata
Byabastun
Östen
fd ordförande
byaföreningen
Mattias
Hamnen, isvaken, boende
Kontoret
Kommunen
Skellefteå museum
Industriparken
Länsstyrelsen
kulturmiljön, sanering
Stockholms universitet
Maria,
Forskare Tytoremediering
Trafikverket
Per, infrastrukturplanerare
Stefan, samhällsplanerare
Hans,
Kulturhistorisk vandringsled
fastighetsägare industriområdet
Kommunen
SBK
Kulturhistorisk vandringsled
Industriområdet
Kommunen
Sanering
Torbjörn
största fastighets- och markägaren
Industriområdet
Society expo 2026
Kommunen
friluftssamordnare
Kommunen
kultur och fritid
Kommunen
Skebo
Mikael
fastighetsägare, Piteå
Kommunen
Mark och exploatering
Mc-klubben Seriösa
fastighetsägare
industriområdet
Kulturföreningen
Mullberget
arrangör musik
Kommunen
Bottenviken
Skärgårdsutveckling
Bränneriet
Kurjoviken
Skellefteå Musikaliska
arrangör
Sjönära hantverkslokaler AB
Kajen
Kustnära utveckling
Kurjoviken mfl
Ronny
Nordisk sjötaxi

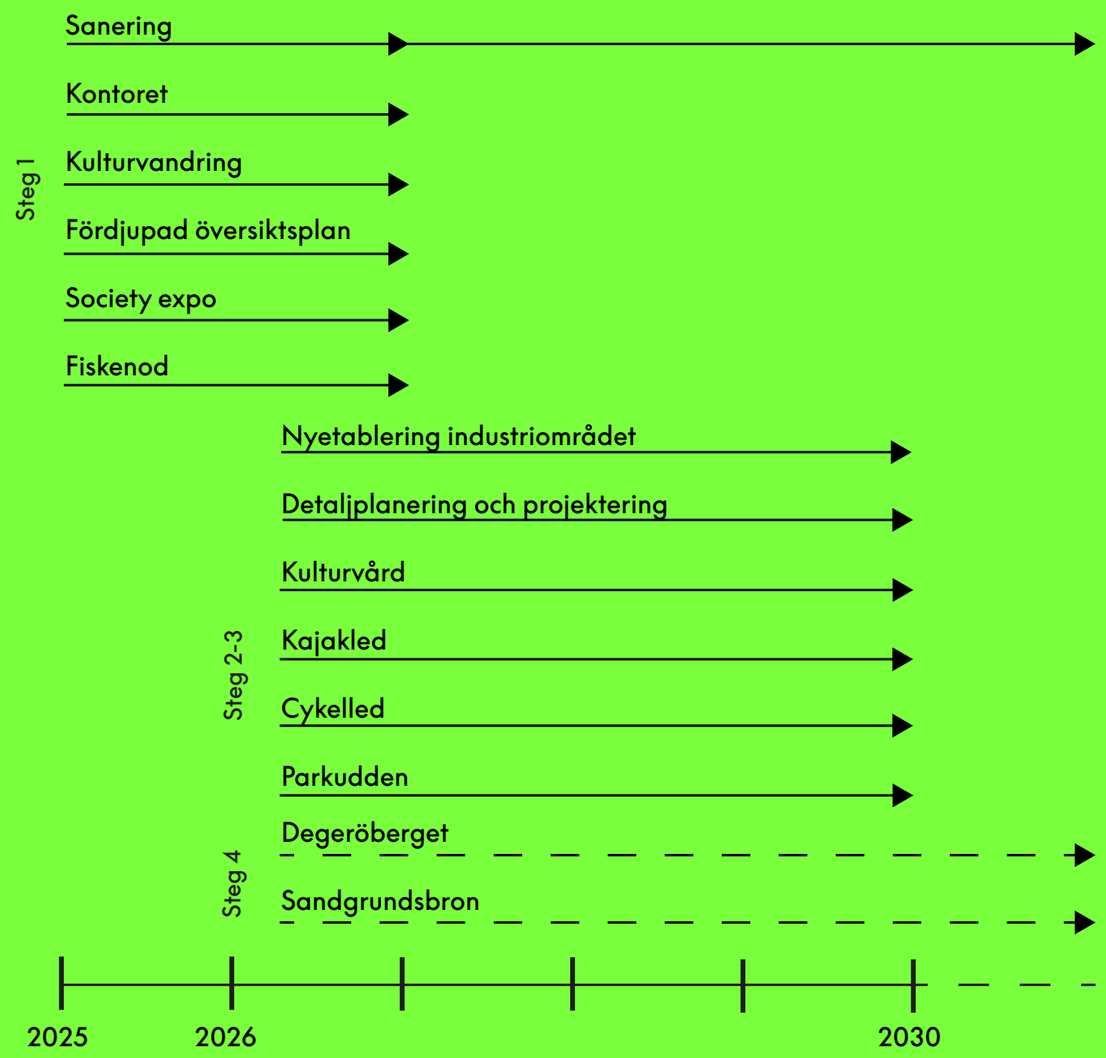

De idéer till utveckling som finns sorteras i olika steg, utefter när och med vilka insatser de kan genomföras. Detta för att värdera det mest genomförbara och lokalt förankrade först och sedan utvidga ambitionerna och insatserna varefter förankringens cirklar växer.

Steg 1:

Aktiviteter som kan starta i stort sett direkt: Den utvidgade kulturvandringen och etableringen av det gamla sågverkskontoret som en entré in i området.

Eftersom Skellefteå kommun ska ha en Fördjupad Översiktsplan för Skellefteådalen klar våren 2025 kan vår analys och förslag fogas in i den. Sommaren 2025 är saneringsarbetet av industriområdet planerat att påbörjas . Vårt förslag för en alternativ metod med växtsanering kan då utredas under våren.

Steg 2:

Sådant som kräver mer förarbete, samarbeten och finansiering. Till att börja med inventering av de befintliga industrifastigheternas status och möjligheter att använda, fördjupad kontakt med föreningar och civilsamhälle gällande Society Expo 2026.

Hit hör också byggandet av de tillfälliga strukturerna under saneringstiden samt detaljplanerna för utbyggnaden av bostäder i Örviken.

Steg 3:

På något längre sikt, med lite större finansiering och framtida planering. Restaurering och upprustning av industribyggnaderna.

Steg 4:

Här samlas det som till stora delar ligger bortanför kommunens och till viss del regionens makt, men som kan påverkas på sikt. Här märks Trafikverkets investeringar i Sandgrundsbron och skogsbolaget Holmens planer för Degeröberget, som de äger och vill förse med avgifter vid uppförande av anläggningar.

Steg 1:
Aktiviteter som kan starta i stort sett direkt eller i närtid.

Kontoret: Lokalsamhällets möte med sågen
Aktörer: Byaföreningen, fastighetsägaren, Skellefteå museum

Vårt arbete med att kartlägga industriområdets användning idag har visat att det redan nu finns möjlighet att frilägga utrymmen som kan aktivera industriområdet.
Kontoret är en sådan byggnad. Kontoret är "sågens" gamla administrationsbyggnad.

Genom Östen H, boende i Örviken och tidigare ordförande i Byaföreningen, har samtal förts med den största fastighetsägaren och vi har hittat lösningar så att han i nästa skede av projektet kan få ett nytt kontor närmare sin produktion. Det frigör det gamla sågverks-kontoret för offentlig verksamhet kopplad till samhället. Fastighetsägaren är också beredd att flytta på stängsel och andra hinder så att delar av industriområdet kan öppnas upp.

Kontoret blir det första huset på "sågen" som öppnas upp för samhället. En möjlighet är en utställning med fotografier av den gamla driftsingenjören Birger Insulander på Örvikens AB, vars fotosamling finns i Skellefteå museums arkiv. Kontoret kommer sedan att förvaltas av Byaföreningen i Örviken, med möjlighet att använda den för lokala arrangemang eller hyra ut arbetsplatser i den.

Kulturhistorisk vandringsled del 2: En väg för alla in på industriområdet
Aktörer: Byaföreningen, fastighetsägaren, länsstyrelsen, civilsamhället

Hösten 2024 invigdes Örvikens kulturvandringsled, som skapats av Byaföreningen i Örviken, och finansierats av länsstyrelsen. Den berättar historien om samhället med hjälp av skyltar. Idag går vandringen utanför och runt industriområdet. Genom att skapa en möjlig vandring genom industriområdet kan vi utvidga leden till att omfatta fler delar i industrins historia.
Samtal har förts med fastighetsägaren om att flytta på staket och avspärrningar för att möjliggöra detta. Första kopplingen mellan den befintliga vandringsleden och industrin blir Kontoret, som också blir en plats där ungdomar kan fungera som värdar under sommarmånaderna.

Sanering: ett rimligare sätt att rena mark
Aktörer: Skellefteå kommun, fastighetsägarna, forskare, Skellefteå kommun, Länsstyrelsen

Kommunen planerar att projektera inför schaktning av industriområdet sommaren 2025. Vi ser en möjlighet att under våren arbeta för att växtsanering kan bli en hybridmetod tillsammans med schaktning för industriområdet. De delar där direkt åtkomst behövs för verksamheten på området används schaktning medan de delar som idag inte används växtsaneras. Vi har idag kontakt med PhytoEnvitech AB, som drivs av forskare från SU inom området för fytoremediering.
I samband med den påbörjade växtsaneringen etableras också de första gångstråken på industriområdet, som en del i den nya Industriparken med spänger och kulturvandring.
Planering av växtsanering för fastigheter avsedda för bostäder.

Fördjupad Översiktsplan och bebyggelseplanering: framtidens bostäder i Örviken
Aktörer: Skellefteå kommun, Skellefteådalen 2040, Stadsbyggandskontoret, Skebo, Mark- och exploateringskontoret

Våren 2025 presenteras den fördjupade översiktsplanen för Skellefteådalen. Det tillskott av bostäder och den rimliga skala som vi föreslår kan arbetas in i den.

Society expo 2026: Industrins möte med vattnet och övriga staden
Aktörer: Society Expo på kommunen, Kustnära Utveckling, Båthuset i Örviken, Skellefteå Musikaliska, Kulturföreningen Mullberget, Nordisk sjötaxi, MC-föreningen Seriösa

27 maj till 9 juni 2026 hålls Society Expo – SE26 – i Skellefteå, "ett globalt evenemang" som ska "lyfta Skellefteå och utforska hållbara lösningar på utmaningar vi ställs inför".
En av noderna i SE26 är Kurjoviken, på andra sidan vattnet från Örviken sett. Vi har varit i kontakt med de på Skellefteå kommun som arrangerar och planerar utställningen om att också göra Örviken till en del av arrangemanget. De har sett positivt på den möjligheten. Det här blir ett utmärkt tillfälle att öppna sågen mot vattnet för första gången.
Örviken-sågen kommer, tänker vi, i samband med arrangemanget att öppnas upp vid den gamla kajen och arrangemang kommer att kunna hållas både utomhus och inne på Mc-klubben Seriösa, som har en lämplig lokal för mindre arrangemang på sin övervåning.
I samband med det har vi fört haft samtal med Kustnära utveckling och Thomas L som ansvarar för noden i Kurjoviken, arrangörerna Skellefte Musikaliska, Kulturföreningen Mullberget och företaget som driver bastu och isvaksverksamhet i Örvikens hamn och som planerar att utöka till Kurjoviken, i ett samarbete med Brännеriet och Sjökrogen. Vi har också pratat med motorcykelklubben Seriösa om att använda deras övervåning för eventuella arrangemang, något de ställt sig positiva till.
Den taxibåt som drivs lokalt av Nordisk Sjötaxi kommer att trafikera mellan de olika destinationerna under SE26. Inom den gamla sågens område är den mest lämpliga platsen att angöra vid den gamla kajen. Kajen är idag i relativt dåligt skick och en av de första kulturmiljöåtgärderna som bör göras inom industriområdet är att göra kajen användbar, för såväl turbåt som egna båtar och kajaker.
I anslutning till kajen finns också sedan tidigare en bastu, som kan förses med en flytbrygga och en landgång för att underlätta för båtar och kajaker att lägga till vid den.
Det här blir ett tillfälle för Skellefteåbor i allmänhet att få möta den unika industrimiljön.
Under SE26 kommer också de möjligheter att rena förorenad industrimark som igångsatts på det gamla fabriksområdet att presenteras.
Det här blir också ett första tillfälle att utforska och prova relationen mellan Örviken och Kurjoviken och Skelleftehamn.
I Kurjoviken planeras för tillfället hantverkslokaler som byggs av Sjönära Hantverkslokaler AB, Ulf M, Thomas L och Mattias L, som ska säljas till intresserade aktörer.

Fiskenod: Anknyta till en befintligt planerad samling sportfiskenoder
Aktörer: Kommunens friluftssamordnare, Bottenvikens skärgårdssamverkan, civilsamhället, sportfiskeföreningar

Skellefteå kommun har ett projekt tillsammans med Bottenvikens skärgårds kommunsamverkan som heter "Upptäck sportfisket i kust och skärgård". Projektet handlar om att minska trösklarna för att sportfiske på kusten. Tanken är att sätta fiskenodsskyltarna på platser där det redan idag rör sig mycket människor, men att människorna idag inte nödvändigtvis är där på grund av fiske. Vi förslår att man sätter upp informationen om fiskenoden i anslutning till Kontoret.

Steg 2 och 3:
Sådant som kräver mer förarbete, samarbeten och finansiering.

2026–2030

Etablering av nya byggnader på industriområdet: En vidare aktivering
Aktörer: Stadsbyggnadskontoret, Mark- och exploateringskontoret, fastighetsägarna, Skellefteå industrihus AB (en del av Skebo)

Arbetet med att aktivera industriområdet fortsätter med inventering av de befintliga byggnadernas status och möjligheter samt samtal med fastighetsägarna. Arbetet börjar med att öppna upp området mot befintliga kommunikationsnoder, genom till exempel byggandet av Kisaskemagasinet.

Detaljplanering och projektering av nya bostäder
Kommunen tar fram detaljplaner och gestaltningsprogram för nybyggnation i Örviken. Markanvisning med särskilda insatser för att nå en bredd av aktörer och underlätta för byggemenskaper. Projektering byggnader med möjlig inflyttning 2028. Trygghetsboende projekteras tidigt i processen. Utformning av gator inom Örviken ses över för en trafiksäker miljö som främjar gång och cykel.

Kulturvårdande insatser byggnader: Säkra kulturmiljön för framtiden
Aktörer: Länsstyrelsen, Skellefteå kommun, Skellefteå industrihus AB (en del av Skebo), Fastighetsägarna

Flera av byggnaderna på industriområdet är i mer eller mindre dåligt skick och i behov av renovering. Inom ramen för länsstyrelsens 7:2-pengar kan visst arbete göras, men för en större insats krävs mycket mer resurser. En möjlighet är att Skebos systerbolag Industrifastigheter köper någon av byggnaderna, för att på sikt tillgängliggöra dem för verksamheter. Den nuvarande fastighetsägaren har inga egna resurser att bekosta vård av den omistliga kulturmiljön, men är väl medveten om dess värden. Kommunens tjänstepersoner på Mark- och exploateringskontoret ser industriområdet som den mest möjliga av mark att köpa i Örviken för framtida utveckling. Det finns stora dolda värden i området som vi också hoppas ska bli synliga med övriga insatser, i form av aktivering och byggande.

Kajakleden: Göra Örviken till en del av det regionala friluftslivet
Aktörer: Kommunens friluftssamordnare, Bottenvikens skärgård Kommunsamverkan, Byaföreningen Örviken

En av prioriteringarna för Skellefteås friluftsliv, enligt kommunens friluftssamordnare är en kajakled längs kusten, ”som en blå linje”. Det här är också ett led i en större utveckling av friluftsliv längs hela bottenvikskusten och kopplat till nya angöringsplatser och fiskeplatser. Inom ramen för Bottenvikens Skärgård Kommunsamverkan kan man ansöka pengar från kommunens pott för att anlägga grillar och vindskydd längs med kusten. Det finns flera lämpliga platser för såväl angöring som grillplatser längs med kusten.

Cykelleder Örviken: En aktiv livsmiljö för barn och unga
Aktörer: Kultur- och fritidsförvaltningen Skellefteå kommun, Civilsamhöllet Örviken, Gator och parker Skellefteå kommun

Örvikens unga är aktiva, men en stor del av de organiserade fritidsaktiviteterna finns i Skelleftehamn, på andra sidan den svårtrafikerade Sandgrundsbron. Därför behöver det lokala friluftslivet också stärkas, särskilt om samhället ska växa. Historiskt sett har kajer löpt kring udden vid Sågen och genom att återskapa delar av det systemet kan också ett system för lokal rörelse skapas. I vårt förslag finns därför en etablering av cykelleder i närheten av industriområdet, kopplade till industrins gamla vatten- och virkesvägar. Även de fiskeplatser och tilläggsplatser för kajaker som planeras längs kajakleden kan bli bra mötesplatser för unga.

Parkudden: En naturpark med kulturhistoriskt värde

Längst ut på udden sydost om industriområdet är marken planlagd som parkmark. Här vore det lämpligt att här etablera möjligheter till rekreation kopplat till vatten och kusten. Det handlar inte om att etablera en finpark, utan bara tillgängliggöra naturen på olika sätt genom röjning på strategiska platser, anläggandet av en stig/cykelstig längs med kusten och gläntor och bryggor för bad och/eller bastu. Här finns en tradition av att bygga kajer av så kallad splintved, det vill säga virke som blev över när skogen förädlats. Det kan vara en tradition som används vid gestaltningen av den här skogsparken.

Steg 4:
Det som till stora delar ligger bortanför kommunens och till viss del regionens makt, men som kan påverkas på sikt.

Degeröberget för lokalt och regionalt friluftsliv
Aktörer: Kommunens friluftssamordnare, Holmen, civilsamhället

Degeröberget och stigarna upp på toppen är en av Örvikens största tillgångar. Det har genom åren funnits mountainbike-banor på berget och berget används flitigt av de boende i trakten. I framtiden har Skellefteå kommun tittat på Degeröberget som ett komplement till det stora friluftsområdet på Vitberget, som idag är överbelastat. Stora delar av marken ägs och förvaltas av Holmen AB. Det är idag osäkert hur Holmen ställer sig till att man etablerar infrastruktur för friluftsliv på Degeröberget, då man börjat undersöka möjligheten att ta betalt för etablering av infrastruktur för friluftsliv.

Sandgrundsbrons utbyggnad: En säker cykelväg mellan örviken och Skelleftehamn
Aktörer: Trafikverket norra regionen

Helt avgörande för Örvikens framtida utbyggnad med bostäder och andra resurser är att Sandgrundsbron utvidgas med plats för cykelbana. Detta för att medborgarna i Örviken säkert ska kunna ta sig till Skelleftehamn, Ursviken och Bureå och vise versa. Idag är trafikanterna helt oskyddade, särskilt mot tung trafik, en typ av trafik som man räknar med kommer att öka. Särskilt är detta en angelägenhet för barn och unga. Idag (2024) finns det inga åtgärder för väg 827 och Sundgrundsbron. En utredning har gjorts av Sweco som slår fast att ”kombinationen av önskemål av förbättrad trafiksäkerhet, god framkomlighet och en förväntad ökning av trafikmängderna gör att en åtgärd är motivera”. Utredningens förslag är en upphöjd gång- och cykelbana med kantsten som beräknas kosta 31 712 kr.